Bùi Minh Đức

LỜI MẸ KỂ

Hành trình của những Ước Mơ

NHÀ XUẤT BẢN GIAO THÔNG VẬN TẢI

Hành trình của những *Ước Mơ*

MỤC LỤC

Lời nói đầu 6

Các thuật ngữ dùng trong cuốn sách này 8

Nỗi niềm người mẹ nhà có "thằng 9 vía" 10
Có thể bạn chưa biết 23
Lắng nghe cảm xúc 25

Áo nịt ngực, đi chữa bệnh, áo dài và mong muốn của mẹ 26
Có thể bạn chưa biết 38
Lắng nghe cảm xúc 40

Điều mẹ muốn 41
Có thể bạn chưa biết 55
Lắng nghe cảm xúc 59

Những "mảnh ghép" còn thiếu 60
Có thể bạn chưa biết 70
Lắng nghe cảm xúc 72

"Cái gen bê đê" 73
Có thể bạn chưa biết 85
Lắng nghe cảm xúc 89

Phụ lục 1:
Tài liệu, tư liệu tham khảo 90

Phụ lục 2:
Danh sách các tổ chức, hội nhóm của cộng đồng đồng tính, song tính, chuyển giới (LGBT) và hỗ trợ người LGBT 91

LỜI NÓI ĐẦU

"Nếu tụi con cảm thấy hạnh phúc khi được sống thật với bản thân mình, hãy mạnh mẽ lên và hãy sống như thế, hãy cứ là chính mình. Hạnh phúc của tụi con cũng là hạnh phúc của ba má tụi con. Má tin là vậy. Dù rằng hạnh phúc nào cũng sẽ sinh ra đau khổ. Hạnh phúc của người này có khi lại là niềm đau của kẻ khác, vì vậy phải có người hy sinh hạnh phúc của mình. Má tin ba mẹ tụi con rồi sẽ hiểu. Không người làm cha mẹ nào không muốn con mình hạnh phúc, và họ sẵn sàng hi sinh để tụi con được như thế." ***- Mẹ Ngân, có con là người đồng tính.***

"LỜI MẸ KỂ" cuốn sách được biên soạn vào giai đoạn năm 2014, chia sẻ lại *"hành trình hiểu về con"* của những người mẹ có con là người đồng tính. Tám câu chuyện – tám góc nhìn khác nhau, nhưng cùng chung một thông điệp cho sự đồng hành và chia sẻ của bậc làm cha, mẹ với những người con là người đồng tính. Thông điệp của sự yêu thương.

Hơn 10 năm đã trôi qua, những câu chuyện năm đó là động lực, là kim chỉ nam cho rất nhiều bậc cha, mẹ khác trong chặng đường tuy khác về không – thời gian, nhưng giống nhau về đích đến – điểm đến của sự sẻ chia, đồng hành và thấu hiểu.

Năm 2024, Trung tâm ICS đồng hành cùng các cha, mẹ có con là người đồng tính, song tính, chuyển giới và đa dạng giới – tính dục (LGBTI+), tiếp tục gửi tới cộng đồng và những người quan tâm, ủng hộ tập 2 của cuốn sách với tựa đề **"LỜI MẸ KỂ - HÀNH TRÌNH CỦA NHỮNG ƯỚC MƠ".** Chúng tôi – nhóm biên soạn, xin chân thành cảm ơn Chiến dịch Tôi Đồng Ý, các tổ chức cộng đồng của người LGBTI+, các cá nhân là thành viên của các hội nhóm cha, mẹ có con là người LGBTI+ tại các địa phương khác nhau, người ủng hộ đã hỗ trợ và kết nối tới các cha, mẹ của người LGBTI+ để xây dựng cuốn sách này.

Trung tâm ICS, xin chân thành cảm ơn anh Bùi Minh Đức, tư vấn độc lập, thành viên ban biên soạn đã đồng hành cùng các cha, mẹ và chấp bút cho các câu chuyện.

Chúng tôi hy vọng cuốn sách này sẽ tiếp tục đồng hành cùng cộng đồng, và cha mẹ của người LGBTI+ trong những hành trình khác nhau của sự hiểu và thương.

Cuốn sách này có thể được tải về miễn phí tại: www.thuvien.lgbt

CÁC THUẬT NGỮ DÙNG TRONG CUỐN SÁCH NÀY

Các thuật ngữ dưới đây được định nghĩa một cách ngắn gọn, vắn tắt, dựa trên những tài liệu khoa học đã được công nhận rộng rãi và chỉnh sửa lại cho phù hợp với bối cảnh Việt Nam.

• **Bản dạng giới:** cảm nhận về giới tính của mình là nam hay nữ. Bản dạng giới không nhất thiết phải trùng với giới tính sinh học. Bản dạng giới cũng độc lập với xu hướng tính dục, vì bản dạng giới liên quan tới việc một người nghĩ mình thuộc giới tính nào, còn xu hướng tính dục liên quan tới việc một người cảm thấy hấp dẫn với ai.

• **Chuyển giới:** là trạng thái khi một người có giới tính sinh học không trùng với bản dạng giới hay thể hiện giới của họ (ví dụ: có cơ thể là nam và nghĩ mình là nữ, hoặc bề ngoài như nữ). Người chuyển giới liên quan tới việc người đó nhận dạng hoặc thể hiện mình là nam hay nữ, trong khi người đồng tính lại liên quan tới việc người đó yêu người cùng giới hay khác giới.

• **Chuyển đổi giới tính:** là trạng thái khi một người chuyển giới đã làm, đang làm hoặc có ý định làm phẫu thuật chuyển đổi sang giới tính mình mong muốn.

• **Đồng tính:** người chỉ có cảm giác hấp dẫn về tình cảm, thể chất với người cùng giới.

• **Dị tính:** người chỉ có cảm giác hấp dẫn về tình cảm, thể chất với người khác giới.

• **Song tính:** người có cảm giác hấp dẫn về tình cảm, thể chất với người cùng giới và người khác giới.

• **LGBT:** viết tắt tiếng Anh của người đồng tính nữ, đồng tính nam, song tính và chuyển giới *(Lesbian, Gay, Bisexual & Transgender)*. Trong cuốn sách này, các thuật ngữ mở rộng khác như LGBTI+, LGBTQ, LGBTQIA+ đều chỉ chung nhóm cộng đồng này. Dấu cộng (+) để chỉ sự đa dạng về giới và tính dục, và không chỉ giới hạn ở các nhóm kể trên.

• **Tính dục:** một khái niệm bao gồm giới tính sinh học (có cơ thể là nam hay nữ), bản dạng giới (cảm nhận mình là nam hay nữ), xu hướng tính dục (yêu người cùng giới hay khác giới) và thể hiện giới (thể hiện là nam tính hay nữ tính). Tính dục khác với tình dục.

• **Công khai:** (từ tiếng Anh: coming out) việc tiết lộ về xu hướng tính dục hoặc bản dạng giới của mình cho người khác biết.

NỖI NIỀM NGƯỜI MẸ NHÀ CÓ "THẰNG 9 VÍA"

Tôi gặp mẹ Tuyết lần đầu vào buổi tập huấn kể chuyện cho phụ huynh người LGBT tại Sài Gòn một ngày tháng Chín năm 2024. Đồng nghiệp gửi tôi danh sách người tham gia sự kiện với một vài lưu ý về từng phụ huynh để thuận tiện cho tôi trong quá trình điều phối sự kiện. Một ghi chú nho nhỏ đặt cạnh tên mẹ Tuyết - *"nếu lúc nào thấy không khí trùng xuống hay bố mẹ không chia sẻ, cứ hỏi thêm mẹ Tuyết".*

Trời Sài Gòn tháng Chín bất chợt những cơn mưa rào, bầu trời u ám trong một buổi sáng Chủ Nhật. Bên trong phòng tập huấn, mẹ Tuyết vẫn nhiệt tình tâm sự, kể chuyện về hành trình đồng hành cùng con gái là người chuyển giới nữ. Có mẹ Tuyết ở bên, những người bố, người mẹ khác dường như cũng bớt rụt rè, e ngại khi kể về con cái. Niềm tự hào, hạnh phúc xen lẫn chút bùi ngùi khi kể chuyện về Nhã Bùi - con gái mẹ, khiến tôi nhớ mãi.

"Con bé nó cứ hỏi tôi mãi, bao giờ con mới có cái vú, bao giờ con mới có con chem chép?" - mẹ cười vui lắm. Những câu chuyện tưởng chừng như nhạy cảm hay đôi khi người ta sẽ đỏ mặt khi được nghe, xua tay khi ai đó định kể, kỳ thực là mong mỏi thực tế của nhiều người chuyển giới.

"BAO GIỜ CON MỚI CÓ VÚ?" NỖI NIỀM NGƯỜI MẸ - NHÀ CÓ "THẰNG 9 VÍA"

Tôi gặp lại mẹ Tuyết lần thứ hai khi trở về Hà Nội. Nhà mẹ Tuyết ở thị trấn Đông Anh, huyện Đông Anh, nằm cách không xa thành Cổ Loa. Sự nhanh nhẹn, hoạt ngôn của mẹ Tuyết dễ tạo thiện cảm với người đối phương. Trong cuộc trò chuyện với mẹ Tuyết, đôi khi tôi cứ để mẹ miên man với câu chuyện về gia đình, về Nhã, về những mong mỏi của một người mẹ có con là người chuyển giới.

Chấp nhận và ủng hộ là những từ mẹ Tuyết dùng nhiều nhất khi nói về Nhã ở hiện tại. Nhưng để tới được sự chấp nhận tuyệt đối như hiện tại, mẹ Tuyết cũng trải qua những khoảng thời gian chật vật, dằn vặt.

Mẹ Tuyết cho tôi xem những tấm ảnh hồi xưa của Nhã. *"Này cháu nhìn xem, hồi nhỏ thằng bé kháu khỉnh với xinh trai không?"* - mẹ Tuyết kể. Mẹ Tuyết giữ từng tấm ảnh của Nhã khi còn bé, khi Nhã đi thi văn nghệ, khi Nhã đi thi MC nhí, cả những tấm ảnh lần đầu biết dùng điện thoại bố mẹ để selfie. Người mẹ có chút khựng lại khi dùng từ "thằng bé" với Nhã, có lẽ không còn là một từ phù hợp nữa ở hiện tại.

Ký ức đưa mẹ Tuyết về những năm Nhã học cấp Một.

> *"Hồi Nhã còn bé, chừng lớp Một, lớp Hai gì đó, Nhã hay vào phòng bà lấy khăn, lấy chăn quấn quanh người. Nhã quấn chăn quanh người như vậy rồi xoay xoay trên giường, xoay bên nọ xoay bên kia. Mấy lần cô phát hiện mới mắng, "sao con là con trai mà con cứ quấn quấn chăn vào làm váy vậy?". Dần dần rồi Nhã chỉ dám quấn chăn lén lút - mỗi lần bạn thấy cô đi vào là bạn sợ tụt ra ngay".*

Ký ức đưa mẹ Tuyết về những năm Nhã học cấp Hai.

> *"Ngày xưa Nhã bé là cô toàn bắt cắt trụi tóc đấy. Hồi lớp Sáu, lớp Bảy là cô cứ húi trọc hếu. Vậy rồi đến năm lớp Bảy, lớp Tám - cái tâm biết biết một chút rồi, là bắt đầu nhất định không chịu cắt tóc. Nói mãi không chịu cắt tóc, cô phải dùng biện pháp bảo với cô giáo để ép Nhã đi cắt tóc. Bạn lớn rồi mà, nói đâu có nghe, cô cũng không thể ép bằng hành động được. "Con không cắt tóc thì bảo vệ không cho con vào trường đâu" - cô doạ Nhã thế rồi gọi điện cho cô giáo, bảo cô giáo nói vậy với Nhã. Cắt được tóc chật vật lắm, bạn ra hiệu cắt tóc nhưng cứ khóc không chịu cắt. Thợ cắt tóc giơ kéo tới đâu là Nhã lại dàn dụa nước mắt, mếu máo bảo cắt ít thôi. Gọi là có đi cắt tóc ấy. Có những hôm đi cắt tóc về mà cô thấy tóc vẫn tốt, cô lại càu nhàu, "đi cắt tóc mà cắt có vài cái như vậy thì cắt làm gì?". Cô ép nhiều tới mức mà cô thợ cắt tóc phải bảo, "con nó không muốn cắt tóc thì thôi, chị bắt nó cắt tóc cũng khổ nó". "Đấy, có mỗi chuyện cắt tóc mà lúc nào cô cũng phải chật vật với Nhã".*

Thỉnh thoảng, mẹ Tuyết cũng thấy Nhã lén đánh son. Cái tuổi bắt đầu biết ngượng ngùng, biết làm dáng ấy, có cô gái nào không lén mẹ quẹt vội thỏi son lên môi rồi nhìn mình trong gương? *"Lén đánh vậy chứ thấy mẹ cũng phải chùi đi"* - mẹ Tuyết tâm sự.

Ký ức đưa mẹ Tuyết về những năm Nhã học cấp Ba.

Nhã lên cấp Ba cũng là lúc mẹ Tuyết lờ mờ nhận ra những thay đổi rõ rệt của con mình. Trước đó, mẹ Tuyết vẫn chỉ nghĩ rằng Nhã là nam giới, chỉ "mềm mềm chút thôi", "nó thiên về nữ vậy thôi chứ không ai đoán Nhã muốn làm con gái cả".

"Từ nhỏ Nhã đã thích xem mấy phim hoạt hình con gái hay xem, thích gam màu hồng của nữ, rồi bạn thích mặc váy, bạn nhẹ nhàng, bạn đi lại nhẹ nhàng như con gái vậy. Càng lớn dần lên, bạn càng thể hiện rõ việc muốn làm con gái chứ không muốn làm con trai". Cô bé ngày nào lén lút quẹt son đi đã không còn sợ hãi, cố tình đánh son để cho bố mẹ thấy, mặc váy để bố mẹ thấy. Năm lớp 11 Nhã để tóc dài. Mỗi lần mẹ Tuyết ép bạn đi cắt tóc, Nhã về nhà lại chạy lên phòng đóng chặt cửa, khóc lóc cả buổi *- "ép đi cắt tóc về thì bạn chỉ chạy lên phòng và khóc thôi".*

> *"Năm lớp Mười Hai, Nhã đi Hạ Long chơi và bạn mặc váy ngắn. Cô thấy bạn đăng lên Facebook và cô ức chế lắm, cô ép bạn xoá ngay. "Sao con mặc váy ngắn mà nhảy ưỡn ẹo như vậy?" - cô mắng Nhã như vậy. Ở nhà Nhã vẫn mặc quần áo con trai bình thường, chỉ đi chơi Nhã mới dám mặc như vậy. Sau lần đó Nhã cũng block mẹ trên Facebook".*

Nhã chặn hết Facebook của mẹ, không kết bạn với bố mẹ nên nếu có làm gì bên ngoài, cô Tuyết cũng không biết. Thi đại học xong cũng là lúc Nhã mạnh dạn hơn, mặc váy điệu đà, trang điểm xinh xắn và đăng lên Facebook. Mẹ Tuyết không biết con đăng gì lên Facebook nhưng những người dì hay chị em họ của Nhã thỉnh thoảng lại thủ thỉ với mẹ Tuyết.

> *"Hôm nay em thấy Mạnh nó đăng ảnh nó mặc váy, trang điểm lên Facebook như này này chị".*

Mạnh là tên của Nhã trước khi chuyển giới. Mẹ Tuyết thỉnh thoảng thoáng đùa, khi bé đặt tên con là Mạnh chỉ mong sao con lớn lên mạnh mẽ, nam tính.

Nhã vẫn là một người mạnh mẽ, chỉ không giống như những kỳ vọng ban đầu của mẹ và gia đình. Để công khai là người chuyển giới là điều không phải ai cũng dám làm trong một xã hội còn đầy định kiến như vậy.

"Người ta nói đến tai cô như vậy cô cũng khó chịu và buồn lắm - bạn thể hiện ra ngoài như vậy thực sự khiến cô buồn". Mẹ Tuyết buồn không chỉ vì chuyện Nhã công khai là người chuyển giới; mẹ Tuyết buồn cũng một phần vì Nhã chưa kể hay tâm sự gì với mẹ nhưng đã thể hiện ra bên ngoài cho cả xã hội biết.

"Ngại", "xấu hổ" là những từ mẹ Tuyết dùng để miêu tả cảm xúc của bản thân thời điểm biết chuyện của Nhã. *"Sao con trai lại ăn mặc hở hang? Sao con trai lại mặc áo trễ vai rồi đăng lên Facebook như vậy?".* Hàng trăm câu hỏi "tại sao" hiện lên trong đầu người mẹ - như cố gắng để tìm một lời giải hợp lý cho thay đổi của con mình. Nhưng không có lời giải thích nào hợp lý hơn việc chấp nhận sự thật. Mẹ Tuyết sợ xã hội đánh giá con mình, đánh giá vợ chồng và cả gia đình mình.

> *"Mình ngại với mọi người vì mình có con như vậy - có một thằng con trai mà giờ nó lại như vậy. Phụ huynh nào có con như vậy thì ai ban đầu cũng thấy ngại. Cô còn không chấp nhận được thì hàng xóm, láng giềng người ta nghĩ ra sao?".*

Sống trong nỗi lo như vậy, mẹ Tuyết như nghe thấy những lời ong tiếng ve mỗi ngày; Chỉ một nhóm hàng xóm tụ tập thôi cũng khiến mẹ nghĩ họ đang bàn tán về chuyện con mình. Họ nói gì được cơ chứ? *"Nói nhiều lắm"* - mẹ Tuyết thở dài. Hàng xóm người ta cũng hay thì thầm mỗi khi Nhã đi qua. Ngày xưa Nhã cũng thích múa hát, thích thứ con gái thích nên người ta cũng để ý.

"Để được thằng con mà nam chẳng ra nam, nữ chẳng ra nữ, bê đê. Đấy họ nói thế đấy." - mẹ Tuyết nhớ không sót lời nào. Đi ngoài đường người thỉnh thoảng cũng nhìn với ánh mắt kỳ thị. Bạn bè hay họ hàng cũng nhắn tin, gọi điện, nói trực tiếp cũng có *"Sao cái thằng đấy nhà mày nó cứ giống con gái"*. Ban đầu mẹ Tuyết giấu tiệt, không nhận. Người ta hỏi, mẹ Tuyết cũng lảng đi, đâu biết kể sao cho hợp lý.

> *"Con mình đi qua xong người ta nói người ta chỉ chỏ, "con nhà con đấy với thằng kia" sao cứ ưỡn ẹo ưỡn ẹo...".*

"Con đấy - thằng kia" là từ người ta gọi mẹ Tuyết và chồng. *"Con đấy - thằng kia phải vô phúc lắm mới đẻ được thằng con 9 vía như vậy".*

> *"Trên mạng người ta cũng nói con mình là thằng bê đê, thằng nửa nam nửa nữ, thằng 9 vía. Lúc đó cô vừa cảm thấy xấu hổ với người bên ngoài xã hội nhưng cũng thương con mình vì bị người ta kỳ thị".*

Sau này, khi có thời gian gặp các phụ huynh khác trong cộng đồng, mẹ Tuyết nhận ra rằng một trăm phần trăm phụ huynh đều có chung cảm xúc như mình: Khó chịu - bực bội - giận dữ - xấu hổ - sợ cả con cái và gia đình bị kỳ thị. Không phải ai cũng vượt qua được những cảm xúc tiêu cực như mẹ Tuyết - có nhiều phụ huynh vẫn ôm giữ sự dằn vặt, sợ hãi và niềm giận dữ với con cái sau nhiều năm trời.

Thời điểm đấy, mẹ Tuyết cũng không rõ "người chuyển giới" là gì. Trong ngôn ngữ của những phụ huynh như mẹ Tuyết, điều duy nhất họ có thể giải thích là những cụm từ dân dã hơn, dễ hiểu con, "sao con là con trai mà con lại làm như vậy?", "con trai không ra con trai, con gái không ra con gái"... Phải mãi cho đến khi Nhã tâm sự là người chuyển giới, mẹ Tuyết mới rón rén bước những bước chân đầu tiên vào địa hạt mới mẻ này. *"Lúc đó cô mới biết người chuyển giới là như thế nào cũng như hiểu rõ hơn mong muốn chuyển giới của Nhã".*

SỰ CHẤP NHẬN

Năm đó, Nhã đỗ vào Học viện Ngoại giao trong niềm hân hoan của cả gia đình. Nhưng niềm hân hoan của người bố, người mẹ có con mới đỗ đại học như ở trong một thế giằng co với tin con công khai là người chuyển giới. Đến lúc Nhã công khai, mẹ Tuyết cũng không còn sốc hay bất ngờ nữa. Tất cả những cảm giác sốc hay bất ngờ đấy đã đeo bám mẹ Tuyết suốt một quãng thời gian dài trước đó, để giờ đây ngập tràn trong tâm trí mẹ Tuyết là nỗi lo lắng cho con. Những câu hỏi dồn dập như tua nhanh cùng suy nghĩ trong đầu mẹ Tuyết.

> *"Con đã suy nghĩ kỹ chưa? Nếu con chuyển giới thì tương lai của con ra sao? Học tập và sức khỏe sẽ thế như nào".*

Từ xấu hổ, chối bỏ, giận dữ cho đến bình thản, chấp nhận là một quãng thời gian dài với mẹ Tuyết. Nâng lên, đặt xuống câu chuyện của con không biết bao nhiêu lần, mẹ Tuyết không biết làm sao để đối mặt với chuyện này. Khoảng vài ngày hôm sau, mẹ Tuyết quyết định công khai chuyện của Nhã.

Chấp nhận mình là người chuyển giới là một sự can đảm, nhưng để chấp nhận con mình là một người chuyển giới cần sự can đảm gấp nhiều lần. Thế hệ của bố mẹ Nhã không biết đến những khái niệm như chuyển giới hay LGBTI+ gì cả. Trong mắt những người bên ngoài xã hội, họ coi việc phụ huynh chấp nhận con cái là người đồng tính, người chuyển giới là chấp nhận con cái có "bệnh".

Nỗi sợ hãi giờ không còn lớn bằng nỗi thương con. Việc đầu tiên mẹ Tuyết làm là thông báo kết quả thi đại học của Nhã và kể chuyện con là người chuyển giới trên cả Zalo và Facebook.

> *"Dù con có là trai hay là gái thì con hãy luôn sống thật mạnh mẽ, tự tin, chân thành và tử tế. Bố mẹ và gia đình sẽ luôn yêu thương, ủng hộ và đồng hành cùng con...".*

Sự chấp nhận của phụ huynh có ý nghĩa quan trọng với mỗi đứa trẻ khi công khai bản thân. Khi mẹ Tuyết mạnh mẽ, vượt qua những mặc cảm và xấu hổ ban đầu, mọi người cũng đều ủng hộ và chấp nhận Nhã. Trộm vía, khi mẹ Tuyết tâm sự chuyện Nhã trên Facebook hay Zalo, khách hàng cũng ủng hộ và động viên cô nhiều - "buôn bán cũng đều đặn lắm," mẹ Tuyết cười.

> *"Họ nói cô là người mẹ tuyệt vời".*

Đó là khởi đầu cho mẹ Tuyết bước trên một hành trình mới cùng với Nhã. Từ việc chấp nhận và ủng hộ, giờ đây mẹ Tuyết dành nhiều thời gian hơn cùng con trong các hoạt động bên ngoài. Một lần tham gia chương trình cho cộng đồng cha mẹ người LGBT tại Vĩnh Phúc, khi một bạn trẻ hỏi: "Con muốn come out thì làm sao để ba mẹ có thể chấp nhận được?", mẹ Tuyết nói: *"Các con trước hết phải khẳng định được các con là ai đã. Cái để mà bố mẹ chấp nhận các con một cách nhanh nhất, thoải mái nhất là các con phải cố gắng trong học tập - không phải ai cũng học tập xuất sắc nhưng bố mẹ nhìn thấy các con con có sự phấn đấu, có sự cố gắng thì bố mẹ mới chấp nhận con come out dễ dàng hơn".*

Năm 2022, IT'S TIME - tổ chức cộng đồng hoạt động vì quyền và lợi ích của người chuyển giới và đa dạng giới, có mời gặp phụ huynh ở Hà Nội và đó là lần đầu tiên mẹ Tuyết đồng hành cùng Nhã trong các sự kiện của cộng đồng. Mẹ Tuyết không nhớ đã tham gia bao nhiêu sự kiện cùng Nhã và cộng đồng LGBT nhưng có một điều mẹ không bao giờ quên là bất cứ khi nào được hỏi có ủng hộ các con hoàn toàn không, mẹ Tuyết cũng nói luôn ủng hộ Nhã một trăm phần trăm.

> *"Cô cũng chỉ mong các phụ huynh khác cũng có thể ủng hộ con mình hoàn toàn".*

> *"Khi chưa vượt qua được định kiến xã hội, cô hay nói: "Từ lần sau mẹ cấm con đăng những bức ảnh như vậy". Cô không áp lực đuổi đánh hay làm gì quá quắt cả vì mình hiểu tâm trạng của con cũng rất khổ. Nó day dứt, nó dằn vặt, nó khổ như nào, mình làm mẹ mình cũng đau đớn, dằn vặt như vậy. Nhưng nhiều lúc cái định kiến xã hội nó cao quá, đôi khi vì bực bội cũng lỡ quát mắng con. Đến khi đồng hành cùng con trong các sự kiện cộng đồng, mình mới thấy thương con vô cùng".*

Đến giờ nghĩ lại thời gian không hiểu con, cô Tuyết thoáng tự trách bản thân vì đã gây áp lực cho con, mắng chửi con.

Họ hàng nội ngoại đều ủng hộ Nhã. Trong nhà có chị Lan Anh - con nhà bác ruột là anh trai của mẹ Tuyết, thầm ủng hộ Nhã từ rất lâu. Chị Lan Anh là người cho Nhã mượn những chiếc váy đầu tiên, rồi mượn son, mượn phấn. Mọi người bên nội cũng ủng hộ và thương Nhã, coi Nhã như con gái, cháu gái trong nhà, hay gọi "cháu gái của bà ngoan và giỏi lắm." Thái độ tích cực và sự ủng hộ của gia đình hai bên nội ngoại cũng khiến mẹ Tuyết nguôi ngoai phần nào lo lắng vì biết rằng trên con đường phía trước nếu có khó khăn vẫn có gia đình ở bên con.

> *"Thỉnh thoảng có bà nội vẫn quen gọi Nhã là "thằng Mạnh" - cô vẫn hay đùa với bà nội, bảo rằng "nhà mình giờ làm gì có thằng Mạnh nào nữa". Bà nội nói vậy chứ bà thương Nhã vô cùng, không bao giờ hỏi sao cháu lại thay đổi như vậy".*

“Vậy còn bố Nhã thì sao?” tôi hỏi vì trong suốt câu chuyện dài, mẹ Tuyết ít nhắc tới chồng mình.

Một tiếng thở dài đi cùng lời tâm sự chậm rãi, “Cũng mất một thời gian để bố Nhã chấp nhận được con bé...”.

“KIẾP TRƯỚC NỢ NẦN GÌ ĐỂ CON CÁI NHƯ VẬY?”

Với nhiều người chuyển giới, cánh cửa đến với sự chấp nhận của gia đình luôn được mở từ phía người mẹ: Mẹ sẽ là người nghe chuyện rồi từ từ lựa lời nói với bố. Câu chuyện của gia đình Nhã cũng không phải ngoại lệ. Trong căn nhà như có bức tường vô hình ngăn cách giữa bố và con gái mà nếu không có mẹ Tuyết ở đó, không biết khi nào bố và Nhã mới tìm được tiếng nói chung.

> *“Thời gian đầu chú không chấp nhận Nhã - chú nói chú sẽ không bao giờ chấp nhận chuyện như vậy. Ông không chửi mắng hay đánh đập con hay có hành động nào quá khích với con cả nhưng để bảo hai bố con có thể trò chuyện với nhau một cách thoải mái là việc không có đâu. Chú là người sống nội tâm, thương vợ thương con, nên chủ yếu chỉ dằn vặt bản thân”.*

Khi chưa chấp nhận được Nhã, bố đau khổ và dằn vặt. Có những đêm đi ngủ, mẹ Tuyết nghe rõ tiếng thở dài, tiếng cựa mình liên tục của chồng. Đêm khuya tĩnh lặng như càng cứa sâu vào nỗi buồn của người bố, vắt tay lên trán suy nghĩ cả đêm. Chú không trách Nhã nhiều bằng chú trách mình: *“Kiếp trước anh nợ nần gì, anh có tội gì mà kiếp này anh phải có một đứa con như thế”.*

“Hay kiếp trước anh sống gì ác để kiếp này con mình phải gánh như vậy hả em?”; chú cứ hỏi mẹ Tuyết như vậy trong nhiều đêm dài. Những suy nghĩ như vậy phổ biến với nhiều gia đình có con là người LGBT khi phụ huynh cho rằng mình là nguồn cơn cho những “sai lầm” của con cái: Vì yếu tố di truyền, vì cách nuôi dạy con cái, hay cả những yếu tố tâm linh của tiền kiếp. Nếu tìm được một lý do phù hợp, nhiều phụ huynh sẽ thấy nhẹ lòng hơn việc phải chấp nhận một sự thật không dễ dàng khi không biết nguyên nhân. Không tìm được cách giải thích nào khả dĩ hơn, đổ lỗi cho bản thân là cách phù hợp nhất.

"Cô dành cả đêm để lựa lời nói cho chú nghe: "Anh càng nghĩ như vậy thì càng đau khổ, anh không thoát ra được cái đấy thì anh chỉ có khổ. Tại sao có những người người ta sống tốt ơi là tốt nhưng tại sao người ta vẫn phải gặp chuyện không hay - không phải do kiếp trước kiếp này gì cả". Rồi cô cũng nói: "Giờ con như thế, mình là bố là mẹ mà không đồng hành với con thì bên ngoài người ta sẽ chấp nhận như thế nào? Giờ anh chấp nhận con là một đứa con gái còn hơn anh bắt con quay về đúng giới tính là nam nhưng nó không mạnh mẽ, không ra chất của một người con trai thì con cũng khổ, anh cũng khổ". Hoặc cô nói: "Bây giờ mình phải xét rằng con là người chuyển giới nhưng con vẫn được học hành đàng hoàng, thông minh, tại sao anh phải dằn vặt như vậy?". Chẳng biết chú nghe tới đâu nhưng mưa dầm thấm lâu, cô cứ khuyên như vậy mỗi lần thấy chú dằn vặt bản thân, mong chú hiểu để chấp nhận Nhã và chấp nhận cả việc bản thân không làm gì có lỗi cả".

Mẹ Tuyết tâm sự, không phải chú không chấp nhận một trăm phần trăm, chỉ là trong lòng chú vẫn còn nhiều điều canh cánh. Chú cũng sợ bên ngoài người ta không chấp nhận, sợ người ta kỳ thị con mình, kỳ thị gia đình mình.

"Đàn ông người ta có cái tôi cao hơn. Chú sợ thiên hạ người ta sẽ nhìn gia đình mình như thế này rồi nói này nói nọ. Chú làm công ty nhà nước nên sợ người trong công ty nói gì về con mình. Nhưng từ hồi 2022 khi cô công khai trên Facebook con là người chuyển giới, cô cũng gắn thẻ chú vào trong bài đăng nhưng chú cũng không phản ứng hay hỏi: "Sao em gắn thẻ anh vào bài đăng vậy?" - như vậy là cô cũng hiểu là chú đang dần chấp nhận rồi".

Với Nhã, xấu hổ với bố là một rào cản để có thể tâm sự với bố nhiều hơn. Chú là người sống tình cảm nhưng cũng không thể hiện ra ngoài nên đôi khi không tiện mở lời trực tiếp với con gái. Hồi nhỏ, Nhã quấn quýt với bố nhưng khi lớn lên, Nhã dần ít tâm sự hay nói chuyện với bố. Sau khi Nhã thay đổi, rào cản giữa bố và Nhã càng cao hơn. Nói thì nói vậy thôi, bố vẫn quan tâm và yêu thương Nhã theo cách của những người bố: Luôn âm thầm theo dõi và ủng hộ con từ xa.

"Đằng sau thì chú rất quan tâm Nhã. Có những hôm Nhã đi học về muộn, chú cũng hỏi cô sao Nhã mãi chưa về hay bảo cô nhắn tin hỏi xem khi nào con về. Thỉnh thoảng cô cũng bảo: "Thế anh gọi con đi, sao cứ đẩy cho em?". Một đợt Nhã dùng hooc môn và tăng cân, cô cứ bảo bạn Nhã ăn ít thôi

không béo là xấu đấy. Chú lại nạt cô: "Em mà bắt con ăn ít mà con nó ốm ra thì cứ liệu hồn đấy". Bố vẫn thương con lắm. Cô như chiếc cầu nối giữa hai bố con nó vậy. Thỉnh thoảng cô cũng phải bảo Nhã: "Con làm bất cứ điều gì con cũng phải bảo với bố, con đi tham gia sự kiện này, hoạt động kia cũng phải nhắn cho bố khỏi lo".

Mẹ Tuyết nói rằng đến hiện tại, chú cũng chấp nhận và cởi mở hơn với Nhã, coi Nhã là con gái và có nhiều thể hiện tình cảm hơn, thỉnh thoảng gọi Nhã là "con gái của bố". Giờ hai bố con nhắn tin gọi điện cho nhau thường xuyên hơn không phải thông qua mẹ Tuyết.

"Bây giờ cuộc sống của cô rất vui vẻ, hạnh phúc. Cô mừng vì kết nối được hai bố con Nhã với nhau. Trong gia đình có em trai Nhã nữa; thằng bé học lớp 9 rồi những cùng tồ tồ. Em cũng ủng hộ chị lắm, thỉnh thoảng cũng khoe với các bạn chị là người chuyển giới".

MẸ ƠI BAO GIỜ CON MỚI CÓ VÚ?

Thời điểm trước khi thi đại học, Nhã đã bắt đầu dùng hoóc-môn (hormone) - đâu đó khoảng 2 tháng theo trí nhớ của mẹ Tuyết.

"Nhã không nói với cô là bạn dùng hoóc-môn. Khi cô lên phòng thấy vỉ thuốc, cô mới hỏi xem bạn uống gì đây. Lúc đó bạn mới nói bạn dùng hoóc-môn. Cô cũng thấy may vì phát hiện ra sớm và cô nói Nhã ngừng việc dùng hoóc-môn lại ngay cho mẹ. Cô và Nhã ra quán cafe rồi hai mẹ con tâm sự. Cô bảo Nhã rằng: "Cái thứ nhất, trước khi con muốn dùng hoóc-môn và chuyển giới, con phải lưu trữ tinh trùng". Nhã phản ứng gay gắt lắm và nói: "Con không muốn có con, sau này con sẽ ở với bố mẹ, con sợ sau này con sẽ không có đủ điều kiện để lo cho con". Với cô, lúc đó Nhã chưa hiểu hết vấn đề trong cuộc sống nên mới phản ứng gay gắt như vậy. Cả một buổi tối đó, cô cũng giải thích rất là nhiều cho Nhã hiểu. "Bố mẹ không thể sống mãi cùng Nhã được, sau này bố mẹ già rồi bố mẹ cũng mất đi. Bây giờ có thể gia đình mình khó khăn hay chưa có kinh tế nhưng sau này có cuộc sống, có tương lai tốt hơn, lúc đó con quay lại và muốn một đứa con thì con không thể có con của riêng con được khi hoóc-môn đã diệt hết tinh trùng rồi". Cô giải thích nhiều với Nhã lắm".

Nhìn về tương lai của Nhã, mẹ Tuyết cũng lo rằng rồi lỡ mai sau không có ai thương Nhã thật lòng, nhỡ mai sau không lấy được một người tử tế, nếu Nhã có thể trữ được tinh trùng từ bây giờ thì đến lúc đấy vẫn có cơ hội có con, có người để nương tựa trong cuộc sống.

> *"Cô có với Nhã là mẹ đã tìm hiểu và biết một số bạn chuyển giới nữ thế hệ trước, vì không được gia đình ủng hộ và đồng hành, không lưu trữ tinh trùng khi phẫu thuật, hoặc dùng hoóc-môn nên giờ họ muốn có con cũng khó có thể có được. Sau đó em nó cũng hiểu và nghe theo lời khuyên của cô".*

Nhã dừng hoóc-môn sau đó khoảng hai tháng rồi sang bệnh viện Bạch Mai lưu trữ tinh trùng. Có những chị trong cộng đồng chuyển giới nữ cũng tư vấn và đưa Nhã đi gửi tinh trùng ở bệnh viện mà mọi người gửi. Hiện tại Nhã cũng đã lưu trữ được tinh trùng thành công.

> *"Khi mà bố mẹ đồng hành được với con sớm, hiểu con sớm, tương lai của con sẽ rất là tốt. Mình đã trải qua nhiều vấn đề trong cuộc sống nên biết cái gì con nên làm, cái gì con không nên làm, cái gì tốt cho tương lai của con. Điều này với các bạn dị tính đã cần thiết rồi, sự đồng hành của bố mẹ với các bạn đồng tính và chuyển giới lại càng cần thiết hơn. Cô cũng hiểu nhiều phụ huynh năm năm, bảy năm cũng không chấp nhận được con mình hoặc họ chỉ đồng hành được với con năm mươi phần trăm hay bảy mươi phần trăm. Ba mươi phần trăm họ chưa đồng hành được là rào cản xã hội khi họ không thể vượt qua được những định kiến từ bên ngoài".*

Ngay từ thời điểm công khai và chia sẻ với mẹ, Nhã đã thể hiện mong muốn được phẫu thuật chuyển giới. Ở thời điểm hiện tại, khi đã có được sự đồng hành từ gia đình, bạn bè và sự chấp nhận của xã hội, Nhã mong sớm có thể phẫu thuật. Quyết định phẫu thuật cơ thể không phải điều tất cả người chuyển giới đều mong muốn nhưng với nhiều bạn, đó là một thay đổi quan trọng.

Cả Nhã và mẹ Tuyết đều đang ấp ủ và tích lũy cho giấc mơ từ tấm bé của Nhã.

"Lúc đầu, cô không muốn Nhã phẫu thuật chuyển giới vì sợ ảnh hưởng tới sức khỏe, tuổi thọ, sợ Nhã đau đớn. Cô cũng bảo thôi Nhã cứ sống như này đi chứ đừng phẫu thuật. Nhưng Nhã cũng trấn an cô và nói rằng giờ đây đã khác rồi. Khoa học phát triển, công nghệ hiện đại, gia đình chăm sóc và đồng hành nên việc phẫu thuật chuyển giới cũng không còn quá nguy hiểm. Nhã nói vậy thì cô cũng yên tâm hơn để ủng hộ bạn trong vấn đề phẫu thuật.

Nhã khao khát lắm. Lúc nào cũng hỏi mẹ là bao giờ con có cái vú, bao giờ con có con chem chép. Nghe con nói vậy cũng thương ơi là thương. Cô cũng bảo Nhã là thôi cứ từ từ. Việc phẫu thuật chuyển giới cũng phụ thuộc vào kinh tế của mỗi gia đình. Kinh tế của nhà cô cũng không tới mức độ nhiều như các bạn khác.

Thỉnh thoảng Nhã cũng bảo cô: "Hay nhà mình không có nhiều tiền thì mẹ cho con phẫu thuật cái gói ít tiền thôi". Lúc nào con bé cũng ước mơ. Cô cũng động viên là thôi giờ hai mẹ con mình cũng cố gắng. Cô cũng tiết kiệm, gom góp, nếu không đủ thì sau này sẽ vay thêm - cho con yên tâm học tập. Nói chung cũng phải động viên mãi".

Mẹ Tuyết cũng bộc bạch, nhà không có nhiều tiền nhưng những vấn đề liên quan tới sức khoẻ hay việc học tập của con, bố mẹ sẽ cố gắng để mang đến cho con những điều tốt nhất - *"hoóc-môn thì con phải dùng loại tốt nhất"*. Thương bố mẹ, Nhã cũng luôn để ý tới việc chi tiêu.

"Sắp tới, cô sẽ cố gắng dành tiền cho Nhã phẫu thuật ngực trước. Nhã cũng hỏi hay giờ con phẫu thuật loại ít tiền thôi rồi mai sau con phẫu thuật lại. Con bé sứt cái tay cô đã sốt ruột, sao nỡ để con phẫu thuật loại ít tiền mà ảnh hưởng đến sức khoẻ. Phẫu thuật chuyển giới là đại phẫu. Cô không muốn Nhã phẫu thuật đi phẫu thuật lại để ảnh hưởng tới sức khỏe rất nhiều".

* * *

Hoàn thiện bản thân, trở thành một "người con gái hoàn toàn" là ước mơ của Nhã. Mong muốn của con gái cũng là tâm nguyện của người mẹ. Phải nhìn hành trình của mẹ Tuyết đồng hành cùng con gái vượt qua những rào cản cả về tinh thần, sức khoẻ và vật chất mới hiểu tấm lòng người mẹ. Như bao phụ huynh khác có con là người chuyển giới trên khắp Việt Nam, mẹ Tuyết vẫn mong chờ dự thảo luật chuyển giới sớm được thông qua để những người chuyển giới không còn phải mạo hiểm sức khoẻ và tính mạng đi phẫu thuật chui, không còn nhận những ánh mắt kỳ thị khi thông tin giới tính trên căn cước công dân không trùng khớp với biểu hiện giới, không còn thấy khó xử trong những tình huống đơn giản nhất của cuộc sống như lựa chọn một nhà vệ sinh để đi ở những nơi công cộng.

Nhưng có lẽ, niềm vui có mẹ đồng hành trên hành trình khó khăn này đã là một niềm an ủi và động viên cho Nhã rất lớn ở thời điểm hiện tại. Phía trước vẫn còn một con đường dài mà cả mẹ Tuyết và Nhã cần phải đi qua.

CÓ THỂ BẠN CHƯA BIẾT

Người chuyển giới là thuật ngữ chung sử dụng để mô tả những người có bản dạng giới và/hoặc thể hiện giới không tương thích với những gì thường được mong đợi cho giới tính mà họ được gán vào khi mới sinh. Cách nhận dạng của họ thường mang các đặc tính địa phương, xã hội, văn hóa, tôn giáo hay tâm linh.

Người hợp giới là thuật ngữ để chỉ người không phải người chuyển giới, tức là bản dạng giới và giới tính khi sinh của họ thống nhất với nhau. Ví dụ: người sinh ra là nữ, nghĩ mình là nữ.

Người chuyển đổi giới tính là những người chuyển giới có nhu cầu can thiệp y học để khẳng định giới tính của mình.

Bức bối giới là trạng thái căng thẳng hoặc không thoải mái có thể xảy ra khi bản dạng giới của một người khác với giới tính khi sinh ra. Không phải tất cả những người chuyển giới và đa dạng giới phải trải qua bức bối giới.

Quá trình định giới là gì?

Quá trình định giới bao gồm can thiệp định giới và chuyển đổi xã hội.

Can thiệp định giới là bất kì thủ thuật y tế nào nhằm tăng cường sự tương thích giữa bản dạng giới và cơ thể của một người. Các thủ thuật y tế có thể bao gồm các liệu pháp hoóc-môn và phẫu thuật định giới (phẫu thuật tái tạo ngực, phẫu thuật tái tạo cơ quan sinh dục, phẫu thuật tái tạo khuôn mặt nữ tính, hoặc các phẫu thuật khác). Thuật ngữ này chính xác hơn thuật ngữ "phẫu thuật xác nhận giới tính" vì giới tính không thể "được xác nhận" bằng cách phẫu thuật.

Giới tính của một người cần phải được tôn trọng bất kể lịch sử, phương thức phẫu thuật hay tình trạng hiện tại của họ hoặc loại cơ quan sinh dục họ có hoặc đã từng có. Tốt nhất là tránh sử dụng các thuật ngữ như "chưa phẫu thuật" (pre-op), "không phẫu thuật" (non-op), hoặc "đã phẫu thuật" (post-op) vì chúng củng cố giả định tất cả những người chuyển giới muốn hoặc sẽ có cơ hội để phẫu thuật.

Chuyển đổi xã hội là các chuyển đổi phi y tế nhằm tăng cường sự tương thích giữa bản dạng giới và cơ thể của một người, bao gồm: thay đổi tên, đại từ nhân xưng, trang phục, kiểu tóc và/hoặc cách di chuyển và nói chuyện.

LẮNG NGHE CẢM XÚC

ÁO NỊT NGỰC, ĐI CHỮA BỆNH, ÁO DÀI VÀ MONG MUỐN CỦA MẸ

"Sao lại nịt áo ngực? Làm người bình thường không muốn nhưng lại muốn làm bê đê?".

Cô Vòng không nhớ mình từng nói vậy với Nguyên Vũ, hoặc đó là ký ức mà một người mẹ muốn quên đi - những lời nói đầy tổn thương thốt ra từ một người mẹ thương con vô cùng. Cô Vòng không nhớ nhưng Nguyên Vũ nhớ từng lời. Khi mẹ lảng ra một góc khác để tôi ngồi nói chuyện với Nguyên Vũ, cậu mới tâm sự: "Không biết là mẹ em quên hay mẹ không muốn đề cập nữa, nhưng mẹ từng nói với em vậy". Tôi biết câu chuyện trước khi phỏng vấn cô Vòng và Nguyên Vũ, nhưng gặng hỏi thế nào cô cũng không nói.

Ở tuổi 58, cô Trần Thị Vòng chỉ quanh quẩn ở nhà với công việc đồng áng, quẩn quanh với xóm làng nơi miền quê Giao Thiện, Giao Thuỷ, Nam Định. Ở tuổi 58, vợ chồng cô cũng không mong ước gì xa xôi, tất cả ước mong đặt hết vào Nguyên Vũ - người con duy nhất của hai vợ chồng mà mãi mới có được. Trước nhất là dựng cho Nguyên Vũ được một cái nhà, sau đó là ổn định cho Nguyên Vũ một công việc ở gần bố, gần mẹ. Như vậy là đủ trọn vẹn cho ước mơ của cả gia đình.

Giản đơn là vậy nhưng ước mơ của người mẹ cũng đâu có dễ thực hiện. Khi mới biết Nguyên Vũ là người chuyển giới nam từ năm 2022, cô Vòng suy sụp.

"Đầu tiên em nó đi công tác ở ngoài xã hội, đến khi nó cũng bùng nổ ra thì gia đình cảm thấy rất buồn và sốc. Tôi cũng là người nông thôn quê mùa, tôi nghe họ dị nghị và tưởng là không có như vậy, nó không có thực tế như vậy. Va chạm xã hội thì tôi cũng không được hiểu biết lắm, không biết có những giới tính như thế thì tôi cũng kỳ vọng con tôi không như vậy. Khi biết như vậy thì gia đình tôi rất buồn và sốc".

Con đường về xã Giao Thiện, huyện Giao Thuỷ giờ cũng khang trang đẹp đẽ. Nông thôn giờ đây đã không còn "quê mùa", diện mạo nông thôn hiện đại nhưng với nhiều người dân quê như cô Vòng, những khái niệm như LGBT hay chuyển giới vẫn là câu chuyện xa lạ, câu chuyện của thành phố, của một nhà nào đó chứ không thể là nhà mình - như bố Nguyên Vũ từng tâm sự: *"Giá mà rơi vào nhà ai thì tốt mà lại rơi vào nhà mình vì có mỗi một đứa"*. Cảm xúc của cô Vòng cũng như nhiều phụ huynh khác khi lần đầu nghe người ta nói về con mình.

CÓ LẼ THỰC TẾ KHÔNG PHẢI NHƯ VẬY

> *"Trước khi Nguyên Vũ là người chuyển giới, tôi không nghe không biết gì cả. Trong xóm có một cô bé ít tuổi hơn con bé nhà tôi - họ cũng bảo là nó cũng kiểu tình trạng như Nguyên Vũ nhà tôi. Xong tôi có nghe thấy vậy. Tôi cũng mới nghe gần đây, cái kiểu ăn mặc như vậy, dáng dấp như vậy. Bạn kia dáng dấp, ăn mặc còn hơn bạn này".*

Hơn bạn này, có lẽ là nam tính hơn, trông giống con trai hơn Nguyên Vũ.

Lần đầu tiên cô Vòng nghe tới những khái niệm như "bê đê" hay "chuyển giới" cũng ngót nghét tám, chín năm về trước, trong những cuộc chuyện trò của người dân quê lúc nông nhàn. Tám, chín năm về trước, cô Vòng cũng không biết những từ ngữ đó có nghĩa là gì, cũng không nghĩ rằng một ngày lại được nghe những từ đó về chính con mình. "Đồng tính" hay "chuyển giới" với cô Vòng và những người hàng xóm cũng không khác gì nhau là mấy. Từ khi Nguyên Vũ chia sẻ về chuyện mình là người chuyển giới, cô Vòng mới được nghe về những khái niệm như vậy nhiều hơn.

Đối diện với việc con mình là người LGBT, phụ huynh không chỉ vật lộn với nội tâm của bản thân mà còn phải chấp nhận những lời dị nghị, bàn tán từ hàng xóm. Trong những không gian cộng đồng gần gũi như miền quê Bắc Bộ, tin tức hay câu chuyện về một đứa trẻ đồng tính hay chuyển giới lan nhanh như gió miên man thổi qua cánh đồng. Không có khái niệm "đồng tính" hay "chuyển giới" nào được nói ra một cách rõ ràng, rành mạch; cũng chẳng mấy ai hiểu những từ như vậy khác nhau thế nào. Họ chỉ thì thầm với nhau, kể về nhau, rằng nhà đó có con ái nam ái nữ, nhà kia có đứa bê đê. Hàng xóm căn vặn phụ huynh có con là người LGBT, hỏi rằng sao con như vậy mà bố mẹ không biết. Nhiều phụ huynh không biết tới các khái niệm kỹ thuật như vậy, nhưng làm bố làm mẹ một đứa trẻ cả vài chục năm ròng, đôi khi họ cũng nhìn thấy mọi

thay đổi ở các con. Họ chỉ không gọi tên ra - vì gọi tên ra được đồng nghĩa với việc phải chấp nhận một sự thật không mấy vui vẻ.

> *"Hàng xóm nghe thấy em nó như vậy thì họ cũng dị nghị nhiều chứ. Họ cũng nói, họ cũng bảo tôi là con mày nó từ bé đến lớn như vậy mà mày không biết gì. Thân phận của cháu thì nó cũng vẫn như mình thôi chứ nó có sao đâu mà. Họ cũng tưởng em nó là ái nam ái nữ chứ tôi cũng bảo em nó vẫn bình thường như mình. Họ hỏi thì tôi cũng giải thích: "Lúc cháu sinh ra, thân phận nó cũng đúng như mình, nhưng bây giờ cái giới tính phát triển trong ở trong thì ai mà biết được". Họ cứ phản đối, họ nói: "Để ra từ bé như vậy thì phải biết chứ sao mà không biết". Họ chỉ nói vậy thôi, gièm pha vậy thôi chứ không làm gì.*
>
> *Tôi cũng bênh con lắm chứ. Ra ngoài họ cứ nói nhiều, họ nói thì tôi bảo lại: "Bây giờ ông trời ông sinh ra như thế, tôi cũng chỉ mong cho con tôi ngoan ngoãn, khỏe mạnh là tôi mừng chứ tôi cũng không biết làm sao".*

Cô Vòng không bao giờ cãi nhau với hàng xóm. Ngoài sự hiếu kỳ và tò mò, họ vẫn là những người hàng xóm tử tế, "vẫn nói chuyện chứ, vẫn ô kê chứ" - cô Vòng cười. Những người phụ nữ nông thôn thuần lành, sống bám với đất trời và thiên nhiên, họ tin vào sự sắp đặt của ông trời. Cô Vòng cũng không phải ngoại lệ. Cô vui vẻ chấp nhận những lời ra tiếng vào của hàng xóm bằng sự cam chịu, rằng đó là sự lựa chọn của ông trời.

> *"Bây giờ ông trời sinh ra thì phải chấp nhận chứ biết làm sao được".*

Với nhiều phụ huynh, "xấu hổ" là điều đầu tiên họ cảm nhận khi biết chuyện về con mình. Cô Vòng không xấu hổ nhưng buồn - "buồn nhiều lắm nhưng mình hiểu rõ phải cứng rắn".

Người mẹ giấu nỗi buồn vào bên trong nhưng vẫn không quên động viên con - "động viên con cố gắng quay trở lại".

"Cô động viên em nó thế nào?" - tôi hỏi.

"Bố mẹ, gia đình có mỗi mình con, con cố gắng quay lại được thì gia đình nó vui vẻ, nó đầm ấm". Sự cố gắng của người mẹ để con "quay lại" (có lẽ là quay lại với việc dị tính, quay lại với việc thích một người đàn ông và kết hôn như bao người "bình thường") không thành hiện thực khi mỗi lần cô Vòng nói vậy, Nguyên Vũ chỉ đáp lại: "Người con thì như thế nhưng ở trong thì giới tính của con nó không thể làm được như vậy".

Nguyên Vũ biết mình không thể làm được như vậy từ khi còn học cấp ba và bước lên năm nhất đại học.

ÁO NỊT NGỰC

"Em bắt đầu mặc áo nịt ngực từ năm hai đại học...Lúc đó em bao nhiêu ta, 19 tuổi".

Nguyên Vũ bắt đầu câu chuyện về danh tính cá nhân từ chuyện chiếc áo nịt ngực. Với nhiều người chuyển giới nam, mặc chiếc áo nịt ngực đầu tiên lên người đánh dấu bước chuyển quan trọng đầu tiên của bản thân.

Trong căn nhà cấp bốn tuềnh toàng, giản đơn, Nguyên Vũ loay hoay với chiếc áo nịt ngực. Nguyên Vũ quay trái, quay phải, cố gắng dùng chiếc áo nịt ngực đúng cách, để đè nén bộ ngực, để ngực trông phẳng hơn, để át đi những điều gắn với vẻ ngoài dịu dàng, nữ tính của người con gái. Loay hoay một hồi, chiếc áo nịt ngực cũng được đặt đúng chỗ, vừa vặn trên ngực Nguyên Vũ.

"Lần đầu tiên mẹ nhìn thấy em mặc áo nịt ngực ở nhà cũ, hồi đó nhà em chưa xây lại, cuộc sống cũng hơi khó khăn vất vả một chút. Hồi đó là khoảng những năm 2018-2019 khi em bắt đầu công việc giáo viên ở quê. Mẹ em nhìn thấy áo nịt ngực nhưng không biết là gì. Ban đầu em nói dối mẹ đó là áo nịt bụng, mẹ mới bảo làm gì có mỡ bụng mà nịt. Đến lần thứ hai, thứ ba mẹ em hỏi, em mới bảo với mẹ đó là áo nịt ngực. Chắc lúc đó mẹ cũng đã ngờ ngợ rồi nhưng chưa hiểu vấn đề đó là gì thôi. Rồi mẹ bảo em: "Sao lại phải nịt ngực, làm người bình thường không muốn lại muốn làm bê đê".

"Mẹ em nói câu đấy và em khá là sốc và buồn".

Sau lần đầu tiên ấy, Nguyên Vũ không mặc áo nịt ngực thường xuyên ở nhà. Nhiều buổi đi làm Nguyên Vũ mặc áo nịt ngực, còn ở nhà vẫn mặc áo ngực bình thường - phần cũng vì sợ phải nghe những câu chất vấn như vậy từ mẹ. Khoảng thời gian đó cũng là lúc Nguyên Vũ bắt đầu thay đổi ngoại hình nhiều hơn, để tóc ngắn và thường xuyên bận đồ "con trai".

> *"Em cắt tóc ngắn một cái là mẹ em sốc. Bố em là người dẫn em đi cạo tóc như con trai luôn nhưng bố em không nghĩ là em như thế. Vì sau em vẫn bị bắt buộc phải để tóc dài ra một chút nữa".*

Nguyên Vũ kể rằng, khi còn cấp ba, Nguyên Vũ vẫn nghĩ rằng mình thích con trai - cũng có quen với vài bạn nhưng những mối tình ấy cũng không đến đâu cả, không nắm tay, không hôn hít, cũng không đi chơi với nhau.

> *"Hồi cấp hai, em không hề có ý niệm gì về câu chuyện thích con gái cả. Em có chơi thân với một bạn, thỉnh thoảng cũng mua bút hay mua sổ tặng bạn. Lúc đó cũng chỉ nghĩ là bạn thân thôi".*

Lên đại học, Nguyên Vũ bắt đầu sử dụng mạng xã hội nhiều hơn và lờ mờ nhận ra những sự khác biệt của bản thân với những bạn gái khác cùng trang lứa. Lúc đó Nguyên Vũ cũng thấy mình cũng khác khác với những người khác. Quãng thời gian đó, Nguyên Vũ cũng đã thử quen với một vài bạn nam nhưng nhận thấy mình không có tình cảm với ai lâu dài. Sau đó, Nguyên Vũ có tự thay đổi đầu tóc và cách ăn mặc.

Một lần tình cờ vào khoảng cuối năm hai đại học, những người bạn trong nhóm cosplay rủ Nguyên Vũ sang trường đại học điều dưỡng Nam Định chơi lễ hội do sinh viên tổ chức, vô tình Nguyên Vũ gặp nhóm LGBT Nam Định. Khi đó Nguyên Vũ cũng không biết nhưng vô tình "bắt sóng" được những người "giống giống mình".

> *"Em cũng chỉ đi chơi như vậy thôi chứ không có gì cả, tính em hướng ngoại nên ai cũng dễ chơi. Mọi người cũng chỉ chỉ về phía em, cái kiểu "radar dò". Đến cuối buổi hôm đó, một chị lại gần phía em và hỏi tế nhị: "Em có phải như vậy không?". Em gật đầu. Sau đó mọi người cũng kéo em đi chơi cùng và hỏi chuyện để em khỏi bỡ ngỡ và ngại ngùng. Lúc đó em mới biết tới cộng đồng LGBT Nam Định và mình không phải là người duy nhất".*

ĐI CHỮA BỆNH

"Hồi còn nhỏ tôi không phát hiện được từ sớm, không thấy con bé có gì khác so với các bạn cùng trang lứa. Tôi cũng bảo là mẹ nuôi con từ bé tới lớn, mẹ cứ tưởng con bình thường, chứ mẹ cũng không ngờ con lại phát sinh như này. Mãi về sau em nó mới kể chuyện thích con gái. Tôi vô tư quá mới để cho em nó tới giờ, nếu biết sớm thì sẽ có biện pháp khác".

Hỏi cô Vòng "biện pháp khác" gì, cô Vòng cũng tâm sự, đã có lúc nghĩ tới việc đưa Nguyên Vũ đi khám để "chữa bệnh". Hồi đấy cô cũng chỉ nghĩ là đi lên thành phố Hà Nội để khám, đi các bệnh viện lớn để người ta chữa cho con mình, chứ cũng không biết khám gì hay khám ở đâu. Còn nước còn tát, "nếu chữa được thì cũng cố gắng chữa cho con", cô nhớ lại thời điểm khi mới biết chuyện của Nguyên Vũ.

Mẹ nói vậy nhưng Nguyên Vũ vẫn kiên quyết: "Con không có bệnh gì nên con không đi".

"Đến bây giờ thì thôi, còn bố thì bố có hy vọng chứ mẹ thì thôi rồi. Mọi người cũng động viên, thôi thì chấp nhận buông bỏ, con như nào thì bố mẹ cũng phải thuận theo ý con".

Cô Vòng quay ra nhìn Nguyên Vũ đang ngồi cùng phỏng vấn, nửa đùa vui nửa hằn học: *"Tao biết từ sớm thì đã đi khám cho mày, uốn nắn lại cho từ bé, chứ không để đến như này. Bố mẹ ngày xưa quá thờ ơ, chứ mà lanh lợi như người ta thì uốn nắn từ bé cho mày".*

Tôi có cơ hội được gặp nhiều phụ huynh và đa phần mỗi người đều tìm được lý do để trách bản thân mình khi con là người LGBT. Có thể là vì kiếp trước bố mẹ đã làm gì nên tội, có thể là vì không dành thời gian quan sát con từ bé, hay như cô Vòng đã không đưa con "đi khám sớm" hay không "uốn nắn con từ bé". Kể cả khi đã chấp nhận con cái là người LGBT, mặc cảm tội lỗi của nhiều phụ huynh vẫn như một niềm day dứt, trở đi trở lại trong nhiều câu chuyện.

Trong câu chuyện các gia đình có con là người LGBT, mẹ thường là người ra mặt, "con là con gái thì mẹ khuyên con đi", "thôi con dễ tâm sự với mẹ hơn". Bố thường là người im lặng, nghe câu chuyện từ phía mẹ nhưng hiếm khi đối diện trực tiếp với thực tế của con cái. Mẹ Nguyên Vũ cũng vậy, cũng là người đứng ở giữa làm cầu nối giữa bố và Nguyên Vũ.

"Chú cũng bảo: "Làm gì có như vậy. Bây giờ xã hội tạo ra như vậy, trong người nó phát sinh như vậy thì thôi, là quyền của nó". Bố vẫn hy vọng con trở thành người bình thường. Mà ông ấy không nói với Nguyên Vũ mà chỉ nói với tôi, rồi bảo tôi tâm sự lại với con: "Con gái thì mẹ khuyên con đi". Thỉnh thoảng ông ấy có uống rượu, cho vơi bớt đi nỗi buồn ấy chú. Buồn chán xong cũng không muốn làm gì nữa.

Bây giờ vợ chồng tôi chuẩn bị sang đầu sáu rồi, không đi lao động nặng, nhà có mỗi mình em nó thì cũng lo công việc ổn rồi. Vợ chồng tôi không phải đi làm lam lũ vật vã như trước. Tôi cũng chỉ quanh quẩn việc nhà thôi. Trước thì cũng đi bãi đi bờ, rồi chồng tôi đi làm phu hồ, còn tôi thì đi bán chè móc ở ngoài chợ. Giờ tôi có đi chợ nhưng việc nhẹ nhàng, chồng tôi cũng quanh quẩn việc nhà, ai gọi đi làm thì tranh thủ đi làm mấy buổi kiếm đồng tiêu, còn đâu ở nhà nghỉ".

Cũng phải mất mấy tháng, gia đình mới vượt qua được và chấp nhận chuyện của Nguyên Vũ. Buồn, chán, suy sụp - hai vợ chồng cô cứ đi từ cảm xúc tiêu cực này đến cảm xúc tiêu cực, đi từ trong nhà ra nhà ngoài với những tiếng thở dài hiu hắt. Rồi cuối cùng gia đình cũng phải chấp nhận và buông xuôi. Cô Vòng vẫn nhớ những lời chồng hay thủ thỉ khi nghĩ về chuyện của Nguyên Vũ.

"Chồng tôi hay bảo: "Giá mà rơi vào nhà ai thì tốt mà lại rơi vào nhà mình vì có mỗi một đứa. Giá mà rơi vào nhà họ có hai ba đứa thì cũng đỡ buồn." Nhà nào có hai - ba đứa, một đứa như vậy thì vẫn còn một - hai đứa bình thường".

ÁO DÀI

Sau khi học xong dưới Nam Định, Nguyên Vũ về lại quê, làm giáo viên dạy hợp đồng ở một trường cấp Hai. Là con một, bố mẹ cũng có tuổi, Nguyên Vũ quyết định về quê làm việc để được gần bố mẹ.

Nỗi ám ảnh của nhiều người chuyển giới là những ngày lễ như 20/11 hay 8/3. Nguyên Vũ cũng không ngoại lệ; cứ đến dịp 20/11 hay kết thúc năm học, Nguyên Vũ lại phải mặc áo dài. Nguyên Vũ để riêng một chiếc áo ngực cho những ngày này. Chiếc áo nịt ngực trở thành vật bất ly thân trong cuộc sống thường ngày nhưng

thỉnh thoảng, Nguyên Vũ cũng phải chấp nhận gồng mình theo những tiêu chuẩn của xã hội, kỳ vọng lên một người chuyển giới nam.

"Đến ngày lễ hội như vậy, em lại phải thay sang chiếc áo ngực".

Dạy cấp Hai hợp đồng được khoảng năm, sáu năm, Nguyên Vũ chuyển sang dạy cấp Một từ đầu năm 2024. Dần dần, Nguyên Vũ thể hiện việc mình không muốn mặc áo dài, không muốn mặc váy để đi làm. Ban đầu mọi người cũng ngờ ngợ, thắc mắc với những câu hỏi, "thế tao hỏi thật, bây giờ mày yêu con trai hay con gái". Năm đầu tiên đi làm ở trường cấp Hai, Nguyên Vũ nhớ rằng mình vẫn phải nói dối rằng yêu con trai chứ.

Giữa câu chuyện về chiếc áo nịt ngực, Nguyên Vũ nhớ ra người hàng xóm cũng giống mình, cũng từng come out với bố mẹ và bị đuổi ra khỏi nhà. Sau một thời gian, không biết vì mong muốn của gia đình hay vì áp lực từ hàng xóm, nhà người bạn đó cũng bán nhà và chuyển ra xa hơn, "giáp đê, ít người, thưa thớt dân". Nguyên Vũ nói rằng người bạn đó có họ hàng với mình nhưng cũng chưa bao giờ nói chuyện. Hồi nhỏ, người bạn đó cũng thỉnh thoảng vào nhà Nguyên Vũ chơi, cả hai đều nữ tính tóc dài nên cũng không ai nghĩ là lớn lên "sẽ như vậy".

"Lúc đó em mới ra trường được một, hai năm, còn dạy hợp đồng ở trường cấp Hai. Mọi người cũng có phong thanh bàn ra bàn vào, nói xa xôi với tâm lý kỳ thị người bạn kia. Đồng nghiệp bàn tán và cho nó là bệnh rồi thắc mắc: "Sao người ta lại mắc cái bệnh ấy nhỉ?". Em thấy phản ứng của mọi người như vậy. Có một khoảng thời gian em bị bắt buộc phải mặc áo dài. Mấy đứa em ở trong cộng đồng cùng chơi than thở với em rằng: "Có khi lại sắp mất một người, bị ép buộc phải sống sai cái giới tính của mình, sai với nội tâm của mình". Chỉ một thời gian để tóc dài ra thôi rồi em lại ăn mặc và tóc tai như cũ".

Sau câu chuyện của người bạn hàng xóm, đồng nghiệp cũng nghi ngờ và dò hỏi nhiều hơn. Đến khoảng năm 2020, khi đã quen với công việc, khi đã có chỗ đứng trong việc giảng dạy, Nguyên Vũ bắt đầu cởi mở hơn và thường xuyên chia sẻ. Vài đồng nghiệp hỏi: *"Hay là mày cũng giống nó đấy, mày nói thật xem nào"*.

Nguyên Vũ sợ vì khi ấy chưa come-out cho gia đình, chủ yếu là sợ cho bố mẹ, chứ xã hội nói thế nào thì Nguyên Vũ cũng mặc kệ. Người trẻ như Nguyên Vũ có thể bỏ ngoài tai mọi thứ, chứ bố mẹ đã sống cả đời quanh xóm làng như vậy, chịu sao thấu những lời ra tiếng vào ác ý.

> *"Chỉ cần bố mẹ em ủng hộ là em cứ tự tin em sống. Em có chuẩn bị tâm lý tình huống come out với bố mẹ. Em muốn có thành tích trong công việc của em rồi tìm kiếm một người bạn gái để dẫn về ra mắt. Em muốn chuẩn bị đường lối sẵn cho tương lai để bố mẹ không phải ra mắt".*

Tính kỹ như vậy nhưng trong những cuộc trò chuyện với đồng nghiệp, Nguyên Vũ lỡ giới thiệu rằng mình có bạn gái cho vài người đồng nghiệp nghe, rồi không hiểu sao câu chuyện lộ ra đến tai mẹ. Mẹ em sốc và đã tìm đến một cô đồng nghiệp có họ với gia đình để hỏi xem chuyện thật hay không.

> *"Mẹ khóc nhiều và giận em mất mấy ngày. Hai mẹ con cũng căng thẳng với nhau hơn tháng và cứ mỗi lần cố gắng nói chuyện thì một là mẹ khóc, một là con khóc, hoặc là cả hai cùng khóc".*

Câu chuyện Nguyên Vũ như đan vào những cảm xúc cô Thọ, có những điều cô đã quên hoặc không còn muốn nhớ đến. Mẹ biết rồi bố cũng biết nhưng bố không phản ứng gay gắt, *"Bố em không phản ứng gay gắt nhưng có thể tâm lý bố còn nặng nề hơn"* - Nguyên Vũ nói.

> *"Sau đó, cả bố mẹ em cũng bảo: "Mày như vậy hay mày đua đòi với xã hội, hay là mày bệnh thì để tao dẫn mày đi". Lúc đó em lại càng sốc hơn".*

Nguyên Vũ có một người cô mà trong lời kể của Nguyên Vũ và mẹ là một người có "tư tưởng thoáng hơn, tiếp xúc nhiều và đi nhiều". Thỉnh thoảng cô cũng nói chuyện để khuyên giải, động viên, làm tư tưởng với bố mẹ Nguyên Vũ.

> *"Ban đầu bố mẹ em còn muốn hướng, muốn thay đổi con đi nhưng em bảo không, em như vậy thôi. Có thể là nhiều phần do các cô khuyên giải, động viên nên cuối cùng mẹ em cũng xuôi".*

"Thôi thì mày như vậy thì mẹ đành chấp nhận" - Nguyên Vũ nhớ lại lời mẹ từng nói. Cũng phải mất mấy tháng, mẹ mới xuôi.

> *"Ban đầu mẹ xuôi, em cứ tưởng là ổn rồi. Đến khoảng Tết năm 2022, mùng Một Tết thì phải, em đi nhiều và bố mẹ em không thích nên có nổ ra cãi nhau. Đến hôm mùng Năm Tết, em đã định dọn đồ đi rồi thì mẹ giữ lại, các cô vào giữ lại rồi phân tích cho bố mẹ em hiểu. Sau đó lại mất thêm vài tháng nữa, tâm lý mẹ em mới thoải mái ra".*

Cả gia đình cũng tính, thôi cứ để yên ổn đã cho công việc ổn định. Khi ấy, Nguyên Vũ vẫn đang dạy hợp đồng, cũng sợ chuyện lộ ra rồi lan nhanh. Thực tế cũng đến tai phụ huynh, một vài học sinh và cả cán bộ phòng giáo dục huyện, cán bộ xã. Người ta không kỳ thị nhưng người ta tò mò, thắc mắc: *"Có phải cái cô giáo đấy là như vậy không?".*

> *"Lúc đó thầy hiệu trưởng và ban giám hiệu có nói chuyện với em. Thời gian đó tâm lý của em cũng bất ổn, chuyện với bạn gái cũ không xong, lại vụ come out nổ ra, em đòi đi mà mẹ không cho đi. Công việc ở trường như thế, ngoài xã hội như thế, áp lực từ cả bản thân và gia đình. Thời gian đó em khá là trầm cảm và em suy nghĩ không biết phải làm thế nào. Cũng may mà trước đó, mấy năm em làm hợp đồng em cũng cố gắng đạt được thành tích cao. Người ta thấy mình làm việc tốt, làm giỏi, Ban giám hiệu người ta vẫn muốn giữ mình lại và không muốn việc này ảnh hưởng tới công việc dạy học.*
>
> *Phụ huynh thì may mắn cho em là em dạy trường gần nhà nên người ta cũng biết nhà em. Chắc chắn nếu em đi làm xa thì chắc cũng có nhiều người đến để đòi đuổi việc em: "Cô ấy như vậy thì sao dạy con tôi được?".*
>
> *May mắn vì phụ huynh và mọi người ở trường cũng biết nhà em. Thực tế em cũng đã dạy được cho con họ giỏi lên nên người ta cũng chỉ tò mò, thắc mắc. Em chưa thấy phụ huynh hay ban giám hiệu phản ứng gay gắt. Dần dần, mối quan hệ với gia đình cũng dãn ra, thoải mái ra thì em bắt đầu tập trung cho công việc. Đồng nghiệp mấy năm trước người ta kỳ thị nhưng sau đó người ta cũng ủng hộ. Chỉ vài người thắc mắc tò mò theo kiểu: "Sao ngày xưa để tóc dài nữ tính như vậy mà bây giờ như vậy..." chứ mọi chuyện cũng*

vẫn ổn, vẫn ủng hộ em. Người ta cũng cởi mở tư tưởng, cũng tìm hiểu và chấp nhận, ủng hộ em. Người ta cũng bảo: "Chả có vấn đề gì cả, cứ vậy mà ăn mà dạy thôi".

Em cũng thấy may mắn vì chỗ em là vùng quê mà người ta đã tư tưởng thoáng rồi. Mấy năm trước mà như trường hợp của bạn kia thì chắc em cũng không được may mắn như vậy".

Cô Vòng thêm vào câu chuyện cho tôi và Nguyên Vũ, nói rằng giờ bạn kia đang đi bán xăng ở ngoài phía đê.

MONG MUỐN CỦA MẸ

Giờ đây cuộc sống của cả cô Vòng và chồng đều thoải mái hơn. Về phần Nguyên Vũ, tuy công việc có ổn định hơn, Nguyên Vũ vẫn muốn tập trung vào công việc để có thêm thành tích - "có thành tích thì người ta sẽ không nói nữa, Ban giám hiệu sẽ có thể đứng về phía em". Không ít người LGBT luôn phải chịu áp lực phải nỗ lực để thành công trong cuộc sống vì chỉ khi thành công hoặc đạt được thêm thành tích, các bạn mới có được sự công nhận từ xã hội.

Tôi hỏi cô Vòng rằng có mong muốn gì không. Mong muốn của cô cũng như những gì Nguyên Vũ vừa chia sẻ - mong con sớm có người kết hôn, sớm có cháu khi bố mẹ cũng đã có tuổi.

"Bây giờ tôi chỉ mong muốn là, gia đình có mỗi mình em ấy, công việc đã lo cho rồi, đã hoàn hảo rồi, mẹ cũng động viên con giờ lấy ai thì lấy, lấy người nào thì bố mẹ lo cho, chỉ mong mỗi điều ấy thôi. Em cũng bảo bố mẹ cứ để con từ từ. Trước giờ công việc chưa lo được nên còn e còn dè, giờ công việc đã lo cho rồi, người nhà nước rồi nên mình cũng tự tin, thoải mái không phải lo lắng gì nữa. Trước chưa xin việc được cho em thì tôi cứ động viên là để bố mẹ lo cho công việc ổn định trước, rồi sau này có lấy ở đâu thì bố mẹ lo cho.

Giờ Nguyên Vũ lấy một bạn gái thì tôi vui vẻ thôi. Giờ mình đi ra ngoài xã hội thì mình cũng hiểu biết hơn rồi, mình cũng rộng mở, ngày trước không biết còn thế nọ thế kia, giờ biết rồi thì thôi mình cũng vui vẻ.

Em nó là người giới tính như vậy thì mong cộng đồng cố gắng giúp em để sau này có tương lai hoàn hảo. Giờ tâm lý thoải mái hết rồi, chỉ mong cho em cố gắng tìm được một người trung thành với mình, về rồi giờ làm ăn thôi để bố mẹ không phải lo lắng gì nữa.

Họ hàng bên nội thì okay, bên ngoại thì cũng vậy vậy nhưng cũng bảo: "Thôi cháu như vậy cũng phải chấp nhận vậy chứ làm sao được". Hai bên cũng thoải mái hơn rồi. Chỉ mong cho em nó đi tìm được người bạn đời là gia đình yên chí".

CÓ THỂ BẠN CHƯA BIẾT

“Con của tôi có bình thường không?”

“Có phải nó bị bệnh hay bị rối loạn giới tính không?”

Con của bạn hoàn toàn bình thường, bởi chuyển giới là một phần tự nhiên của sự đa dạng trong con người. Chúng ta cần hiểu rằng, từ khi còn rất nhỏ - chỉ mới 2 đến 3 tuổi, nhiều trẻ chuyển giới đã bắt đầu thể hiện bản sắc giới tính riêng của mình. Trong suốt thế kỷ XX, nhiều nhà tâm lý học và nhà tâm thần học đã nghĩ rằng bản dạng giới chỉ là một ảo tưởng, là một bệnh tâm thần cần phải “được chữa trị”.

Ngày 25 tháng 5 năm 2019, Tổ chức Y tế Thế giới (WHO) đã chính thức bỏ chuyển giới ra khỏi Phân loại thống kê Quốc tế về bệnh tật và các vấn đề liên quan về sức khỏe (ICD), tạo nên phiên bản sửa đổi thứ 11 (ICD-11). Theo đó, WHO đã không còn coi bản dạng giới là một căn bệnh tâm thần nữa.

Tuy nhiên, tại Việt Nam tài liệu ICD-11 vẫn đang trong quá trình dịch thuật và cân nhắc áp dụng. Do đó, trong các bệnh viện vẫn còn sử dụng các mã bệnh liên quan đến rối loạn nhận thức về giới.

Tháng 8 năm 2022, Bộ Y tế đã ban hành Công văn 4132/BYT-PC, quán triệt các cơ sở khám, chữa bệnh trên toàn quốc “không coi đồng tính, song tính, chuyển giới là một bệnh”. Bạn có thể yên tâm rằng các chuyên gia y tế hàng đầu trên thế giới và ở Việt Nam đều đã khẳng định chuyển giới không phải là bệnh, cũng không phải là một rối loạn tâm thần hay rối loạn giới tính.

“Liệu con tôi có đang trào lưu hay ngộ nhận hoặc bị ảnh hưởng bởi bạn bè?”

Người chuyển giới không thể lây được, và người LGBT nói chung không phải một “ảnh hưởng xấu” với bất kỳ ai.

Khoa học đã chứng nhận rằng người chuyển giới đã có mặt trong nhiều nền văn hóa và xã hội khác nhau, từ thời cổ đại cho đến hiện tại. Người chuyển giới ở Việt Nam có thể đến từ mọi loại gia đình thuộc mọi tôn giáo, dân tộc và hoàn cảnh kinh tế xã hội khác nhau. Những người giống như con bạn sống ở khắp mọi nơi, cả ngoại ô và thành thị. Điều này cho thấy rằng việc chuyển giới không phải chỉ là một trào lưu của giới trẻ ngày nay, mà là một phần tự nhiên của sự đa dạng trong con người.

Ngày 3 tháng 8 năm 2022, tại Boston, Mỹ, một nghiên cứu lớn được công bố trên tạp chí Pediatrics đã cung cấp thêm bằng chứng cho thấy tỷ lệ thanh thiếu niên tự xác định là người chuyển giới hoặc có bản dạng giới đa dạng không hề tăng lên từ năm 2017 đến năm 2019. Điều này đã giúp bác bỏ giả thuyết gây tranh cãi rằng việc nhận diện bản thân là người chuyển giới có thể do “lây nhiễm xã hội”.

LẮNG NGHE CẢM XÚC

ĐIỀU MẸ MUỐN

Bên cánh đồng mía một buổi trưa hè nắng gắt - cái nắng oi ả của miền Trung với gió Lào khiến không khí hầm hập và nhớp nháp, ba người ngồi dưới bóng râm dùng bữa trưa sau một buổi làm cỏ mía cực nhọc: Thuỳ - tân sinh viên y khoa về phụ giúp gia đình sau một năm học dài đằng đẵng dưới Vinh, cùng mẹ và bác gái. Đó là mùa hè sau khi vừa kết thúc năm nhất đại học - mùa hè 2017.

Thuỳ nhớ là mình đã kể cho bác và mẹ nghe về người yêu cũ, Thuỳ chỉ không nhớ là bác hỏi gì nên mình mới nói như vậy. Từ hồi còn học phổ thông, Thuỳ đã hay đùa với mọi người rằng mình không lấy chồng đâu, "mình lấy vợ thôi". Nhưng chắc mọi người không nghĩ đó là sự thật mà chỉ cho rằng đó là câu trêu đùa, mấy câu chọc giỡn đám trẻ vẫn hay nói.

Lần này khác, Thuỳ có vẻ nghiêm túc hơn, không phải kiểu đùa như mọi ngày nữa. Đang ăn dở nắm cơm, bác nhìn mẹ Thuỳ rồi quay sang nói với Thuỳ.

"Cháu bây giờ đừng có thích con gái nha, lớn lên rồi đi lấy chồng nha".

"Cháu không đi lấy chồng mô, cháu thích con gái" - Thuỳ đáp.

"Đừng làm vậy tội bố mẹ cháu" - bác nói tiếp.

"Cháu không làm răng mà thay đổi được, cháu không muốn rứa" - Thuỳ nhất quyết.

Mẹ ngồi nghe cũng nói, không được yêu đâu, chia tay đi Thuỳ ơi. Thuỳ nài nỉ, bảo mẹ đừng bắt con chia tay, con đi học con giỏi lên là được đúng không? Khi đó, Thuỳ đang có một mối tình với người bạn gái cùng dưới Vinh.

Mẹ thở dài, bác thở dài; chẳng ai buồn nuốt thêm miếng thức ăn nào. Mẹ Thuỳ nhìn xa xa về phía cánh đồng mía, nhớ lại lời bố Thuỳ từng nói: *"Nhà có hai đứa con gái, không biết liệu có đứa con rể nào không?".*

Mẹ khóc, bác Thuỳ khóc, cả Thuỳ nữa - ai cũng khóc. Cảnh nước mắt lưng tròng trong một buổi trưa hè bên cánh đồng mía khi Thuỳ quả quyết nói không muốn đi lấy chồng, chỉ muốn lấy vợ, người mẹ như cô Hảo không bao giờ quên.

***

Cô Hảo (Trương Thị Hảo) không phải tuýp người hay nói; tôi nhớ buổi đầu tiên gặp gỡ các phụ huynh có con là người đồng tính, song tính, chuyển giới ở Thành phố Hồ Chí Minh, cô Hảo không nói gì nhiều, chủ yếu chỉ ngồi nghe mọi người kể chuyện con cái và gia đình. Cô nói nhỏ tôi nghe: *"Cháu ơi, cô nói giọng Nghệ An hơi khó nghe, cháu thông cảm".* Trong suốt cuộc trò chuyện, tôi không nhớ bao lần cô dùng từ *"cháu ơi"* - nghe như một lời thủ thỉ, tâm sự. Rồi cô bắt đầu kể câu chuyện về gia đình mình.

> *"Nhà cô ở xóm Đò, huyện Quỳ Hợp, Nghệ An, ngay mặt đường 48. Nhà làm nông nghiệp, trồng cây keo, cây mít, cây mía, chủ yếu là cây ăn quả.*
>
> *Nhà cô được hai vợ chồng, bà nội, Thuỳ và hai em nữa, một em trai và một em gái. Từ nhà cô xuống Vinh là khoảng 120 cây số. Cô đi 2 tiếng mới tới nơi".*

Hôm tôi nói chuyện với cô Hảo, cô đang ở thành phố Vinh, chuẩn bị cho một sự kiện của cộng đồng LGBT tại Nghệ An. Sự kiện nào Thuỳ đi cũng có mẹ đồng hành, từ các cuộc gặp gỡ ở Thành phố Hồ Chí Minh cho đến sự kiện ở địa phương.

Với cô Hảo, Thuỳ đơn giản chỉ thích con gái, còn thích theo kiểu gì cô cũng không biết. Thuỳ không dán mình trong một chiếc nhãn nào, Thuỳ nói: *"Hiện tại thì em cảm thấy em là gì cũng được, nó cũng không quan trọng lắm".*

Những mốc thời gian chính xác luôn là câu hỏi khó với nhiều phụ huynh. Cô Hảo cũng không nhớ chính xác thời điểm mình biết Thuỳ thích con gái là lúc nào. Thời điểm cô có thể nhớ thường là khoảng thời gian khi mọi thứ đã rõ ràng. Như rất nhiều phụ huynh khác, ý niệm về việc con mình đã có những thay đổi có lẽ đã diễn ra từ sớm hơn nhiều. Cô Hảo kể.

> *"Cháu ơi, ngày trước cô cũng không biết, nhưng từ khi Thuỳ đi học đại học, khoảng đầu năm hai là Thuỳ đưa bạn học cùng trường về nhà chơi, lâu lâu về sau thấy em gái nói chuyện là "Chị Thuỳ thích con gái". Lúc đó là Thuỳ không nói mà là em gái nói. Cách đây cũng phải bảy - tám năm rồi, khoảng 2016, 2017 gì đấy cô không nhớ rõ nữa. Thuỳ lúc đó đang học ở đại học Y khoa Vinh, học bác sĩ đa khoa.*
>
> *Nói chung cô thấy dẫn bạn gái về thì cũng bình thường, bạn học cùng nhau ở cùng phòng với nhau thì về nhà chơi. Cứ cách vài tuần, Thuỳ lại đưa bạn gái về nhà chơi một lần".*

"Trước đấy nữa thì sao, có khi nào cô thấy Thuỳ khác so với bạn bè cùng trang lứa không?" - tôi hỏi.

Câu hỏi của tôi đưa cô Hảo tìm về một quãng xa hơn trong ký ức - một "cột mốc" quan trọng với nhiều người trẻ thuộc cộng đồng LGBT khi những bức bối về trang phục xuất hiện.

> *"Cháu ơi, như kiểu ngày xưa Thuỳ còn nhỏ là cuối cấp Hai, cô hay mua quần áo cho Thuỳ, Thuỳ chỉ thích mặc quần áo đồ con trai thôi, không thích dùng đồ con gái, cô cứ mua về, Thuỳ cứ nói mẹ mua thì mẹ tự mặc, con không mặc. Cứ để lại đó, gấp lại đó.*
>
> *Thuỳ lại mua đồ con trai mặc, không mặc đồ con gái. Cô cứ nói là: "Con phải mặc đồ ni cho nó đẹp" mà Thuỳ nói không thích, mua về cũng không mặc.*
>
> *Nhưng mà lúc đó Thuỳ vẫn để tóc dài. Từ năm đi học đại học Thuỳ mới cắt tóc con trai thôi, cắt cua tóc con trai luôn, chứ bình thường mọi ngày, từ cấp Ba vẫn để tóc dài. Lúc Thuỳ bộc lộ ra hẳn thì có nghĩa là muốn làm con trai thì cả nhà mới biết".*

Cái hồi cấp Hai, cấp Ba đấy, chồng cô Hảo không để ý, *"đàn ông mà, không có để ý lắm đâu"* - cô Hảo nói. Mỗi lần mua quần áo là mỗi lần mẹ bực mình, con khó chịu. Không biết bao lần, cô Hảo khuyên Thuỳ: *"Con ơi mặc đồ con gái cho nó đẹp, đừng mặc đồ con trai nhìn nó thô cộc"*. nhưng Thuỳ vẫn không muốn mặc những món đồ nữ tính như vậy lên người. Cô Hảo không ép, chỉ cằn nhằn như cách các bà mẹ cằn nhằn.

> *"Thời điểm đó cô cũng chưa nghĩ là Thuỳ thích con gái mô, mới cấp Hai mà, cứ nghĩ rằng chắn hắn cá tính nên thích mặc đồ con trai thôi. Nói chung là cũng chưa biểu hiện chi lạ lắm. Mãi đến sau học đại học rồi mới đưa bạn về thì cô mới biết thôi, chứ bình thường mấy bữa nhà cô cũng không biết"*.

Thời gian Thuỳ học đại học và đưa bạn về nhà, cô Hảo cũng bắt đầu...sinh nghi. Có những buổi đi làm với mẹ nhưng Thuỳ cứ nói chuyện với bạn gái *"nói có vẻ tình tứ, nói dài, nói cả tiếng đồng hồ"*. Cô Hảo cứ nói rằng: *"Con răng con nói chuyện với con trai hay con gái mà nói chuyện lâu thế. Thuỳ mới bảo là nói chuyện với con gái. Nói chuyện lâu mà nói nghe tình cảm lắm"*. Có lẽ Thuỳ cũng không muốn giấu bố mẹ nữa, hoặc ít nhất với mẹ. Thuỳ chỉ đang lựa thời điểm thích hợp để nói chuyện. Thay vì nói chuyện trực tiếp với mẹ, Thuỳ quyết định cho mẹ cơ hội tự tìm hiểu trước bằng cách đặt một vài cuốn sách vào trong phòng mẹ.

> *"Một thời gian sau Thuỳ đưa về mấy cuốn sách, đặt vô phòng mẹ mấy cuốn sách, là sau là cô đọc. Thuỳ không nói chi tự dưng đặt vào đó để cô tự đọc thôi, tự hiểu. Cô nhớ đó là khoảng khi Thuỳ học năm hai đại học, sau thời gian Thuỳ thỉnh thoảng dẫn bạn về nhà chơi. Hình như là cuốn "Quyền của tôi" với cuốn "Lời mẹ kể", cô cũng không nhớ rõ chính xác. Nói chung từ khi đọc những cuốn sách nớ, cô cũng hiểu thêm về những người trong cộng đồng LGBT, Thuỳ đưa cuốn sách về là cô cũng xác định Thuỳ là một người trong số đó rồi"*.

"Xác định" như vậy nhưng để chấp nhận vẫn là một điều không dễ dàng với phụ huynh. Người mẹ thương con luôn giằng xé giữa hai thái cực: Một bên vẫn loé lên tia hy vọng để thay đổi con, để con trở về "đúng hướng" nhưng ở bên còn lại, mẹ vẫn nghĩ cách để có thể "làm hoà" với sự thật không thể thay đổi, để tìm cách nói khéo với những người thân khác trong gia đình - cụ thể là bố.

***

Cô đã thử làm gì để Thuỳ trở về thích "con gái" chưa?

"Có rồi cháu ơi, cô đã từng nghĩ sẽ đưa Thuỳ đi khám bệnh" - cô Hảo kể.

> *"Có một thời gian, cô bảo Thuỳ là để đưa Thuỳ đi khám bác sĩ xem coi răng. Nhiều người nói với cô là đưa hẳn đi khám đi. Cô mới nói là đưa Thuỳ đi khám mà Thuỳ không chịu đi. Nói mãi cũng không chịu đi nên thôi. Đó cũng là lâu rồi, cũng tầm nớ đó đó, cũng tầm bảy - tám năm".*

"Lúc đó là khoảng cuối cấp Ba", Thuỳ ngồi bên cạnh mẹ nhớ lại thời điểm cụ thể mẹ từng bảo Thuỳ đi khám.

> *"Nói chung là thời gian nớ cô cứ nghe người bên ngoài thôi, có đôi người họ nói là "nghe nói Thuỳ thích con gái" nhưng nhà cũng không thấy chi, thấy bình thường. Họ cứ nói đưa hẳn đi khám đi, cô cũng về nói Thuỳ đi khám mà Thuỳ không chịu đi. Nói mãi Thuỳ không chịu đi, bắt cũng không bắt được".*

Bắt Thuỳ đi khám không được, cô Hảo kể cũng nhiều lần nhờ gia đình, họ hàng sang khuyên nhủ Thuỳ để mong Thuỳ thay đổi.

> *"Cô cũng nhờ các bác các dì khuyên Thuỳ mà Thuỳ không có nghe. Thuỳ nói Thuỳ không thay đổi được. Cô cũng không nhớ chính xác là thời điểm nào, nói chung cũng trong cái thời điểm sáu – bảy năm đó đó, ngang cái tầm đó.*
>
> *Các dì, các bác tới góp ý cho Thuỳ, nói Thuỳ đừng thích con gái rứa, đừng thích con gái nữa, học thích con trai. Mọi người cũng khuyên bảo Thuỳ lớn lên mà đi lấy chồng nớ. Xem có anh nào yêu thì đi lấy chồng nhớ. Thuỳ nói không, cháu không thích. Thuỳ nói là không thay đổi được mô, cháu không muốn rứa, Thuỳ nói với các bác các dì như vậy, cháu không thể thay đổi được".*

"Mọi người chỉ khuyên vậy thôi chứ không ai có hành động gì mô" - cô Hảo quả quyết lắm. "Cũng chỉ nói đùa đùa, trêu trêu, khuyên khuyên vậy đó. Còn như đến giờ thì các dì, các bác cũng kệ. "Hắn thích con trai thì thích, con gái thì con gái. Thời buổi này nhiều, không có vấn đề chi". Đấy, giờ các dì, các bác nói vậy nên ai cũng thoải mái hơn cả".

"Người nhà vậy thì, còn hàng xóm thì sao cô?" - tôi hỏi thêm.

"Hàng xóm họ biết mà. Thì có lẽ họ nói với nhau, người ni nói truyền tai người tê nên họ biết. Họ nói: "Ơ, Thuỳ giống con trai hầy", có lẽ hắn thích con gái chứ không thích con trai. Họ cứ hay hỏi như vậy đó cháu ơi. Ở cái xóm bên trên cũng có một đứa. Hắn cũng thích con gái thôi. Hắn cũng cắt tóc như con trai, cắt tóc như Thuỳ vậy.

Nói chung sau lưng thì cô cũng không biết nhưng trước mắt có đôi người cũng nói xấu. "Thuỳ nó thích con gái hả, buồn hầy, hắn không thích con trai hầy, thôi thì kệ hắn". Cháu ơi cô thấy bây giờ là còn đỡ rồi. Họ coi trên mạng nhiều cặp đôi con trai với con trai lấy nhau, con gái với con gái lấy nhau nên giờ họ cũng đỡ rồi. Như kiểu họ cũng thoáng hơn rồi".

Hồi mới biết chuyện, cô Hảo cũng ngại với hàng xóm. Mọi người trong nhà biết chuyện với nhau chứ cũng không ai đem kể cho người ngoài. *"Nhưng giấu mãi cũng đâu có được khi thỉnh thoảng Thuỳ lại đưa bạn gái về chơi, rồi trước đó nữa thì cứ không chịu mặc đồ con gái từ nhỏ" -* cô Hảo thở dài.

"Thuỳ hắn về đầu tóc cắt con trai nên họ cứ hỏi: "Ê cái thằng cu mô đó?". Xong cô nói đó là Thuỳ. Thuỳ sao cắt tóc như mô đó, hay là thích làm con trai?

Giờ thì họ biết rồi. Làng xã gì họ cũng biết cả rồi. Giờ họ không nói qua nói lại. "Chuyện đó bình thường, xã hội nhiều" - họ nói rứa. Giờ cái lớp trẻ họ nói chuyện thoáng lắm nên cô cũng thấy thoải mái, chắc chỉ có người già họ mới thấy không thoải mái thôi".

Chợt nhớ gia đình còn có bà nội, không biết bà nội nghĩ sao khi biết Thuỳ không thích con trai, không muốn kết hôn với con trai?

"Bà nội có, có biết chuyện Thuỳ không thích lấy chồng vì mọi người cũng nói cho bà nghe mà, mọi người cứ hay đùa: "Thuỳ nó không lấy chồng được không bà?". Bà nội không nói chi cả. Bà nội không quan tâm" - cô Hảo vừa nói vừa cười. Hai bà cháu thân nhau lắm. Mỗi lần về nhà dưới Quỳ Hợp, Thuỳ thường ngủ với bà. Nhà mỗi người một phòng nhưng không ai ngủ riêng, mấy bà cháu thường chen nhau ngủ một giường. *"Còn chú phản ứng sao vậy cô Hảo?"* tôi hỏi.

Sự đăm chiêu trên gương mặt cô Hảo khi nghe câu hỏi không phải một điều quá lạ lẫm. Con đường để được gia đình chấp nhận dễ dàng nhất thường đi từ người mẹ. Không phải vì các ông bố không thương con nhưng có lẽ, mối gắn kết đặc biệt giữa mẹ và con khiến những người LGBT dễ mở lòng hơn. Cô Hảo trầm ngâm một lúc rồi nói.

"Cháu ơi, nhà cô cái thời điểm đó là thời điểm khủng hoảng nhất".

***

Bố thường là người biết sau trong những câu chuyện come out của con cái. Chồng cô Hảo không phải ngoại lệ. Lần đầu tiên bố nổi khùng là khi thấy Thuỳ đi học đại học về và để tóc ngắn như con trai. *"Bố thấy Thuỳ thế nên bố mới khủng bố, bố cứ chửi mãi"* - cô Hảo kể. "*Bố nói: "Con mà không tóc dài thì con đừng về nhà ni nữa". Sau đó, mấy tháng liền Thuỳ không về nhà thật. Nói mãi mấy lần mà Thuỳ không chịu để tóc dài, sau bố cũng không nói nữa".*

Chuyện tóc dài, tóc ngắn, với bố mẹ đôi khi chỉ là "cá tính" của các con, những sự nổi loạn, chơi trội hay mong muốn thể hiện sự khác biệt. Chỉ đến khi Thuỳ đưa bạn gái về nhà chơi nhiều hơn, lòng bố mẹ như có sóng cồn. Thuỳ không chia sẻ với mẹ nhưng cuốn sách Thuỳ đặt trong phòng khiến mẹ vỡ vạc ra nhiều điều. Phải mất một thời gian để cô Hảo sốc lại tâm lý trước khi có thể chia sẻ với chồng.

"Cô thì cũng nói sơ qua chứ không nói chi tiết trong cuốn sách nớ cho chú. Cô chỉ nói sơ qua là Thuỳ nhà ta hình như thích con gái không thích con trai. Cô chú là người trong nhà cũng thấy Thuỳ đưa bạn về thì cũng biết rồi. Mỗi lần nhắc tới thì bố cũng buồn.

Thời điểm đó phải nói nói chú hoảng, rồi chú chửi nhiều lắm. Chú chửi cho cả cô nữa. Chú nói là: "Thôi thôi, mẹ con mày thôi ra khỏi nhà". Cô cũng phải lựa lời để nói với chú cho khéo: "Bố ạ, mình là người nhà mình phải động viên con. Chẳng thà người ngoài nói chứ người nhà phải động viên con. Rồi làm bố làm mẹ mà, con hắn không muốn rứa, mình buồn một thì con buồn mười. Mình về nhà mà cay nghiệt với con thì con nó bỏ đi, việc học hành nó dang dở, nó khổ". Nói chung thời điểm đó cô nói đủ thứ luôn, làm răng cho chú nguôi ngoai để chú khỏi chửi Thuỳ, một thời gian sau Thuỳ về thì chú cũng biết rồi, chú không chửi nữa".

Không nói nữa nhưng hai vợ chồng cô Hảo buồn rầu nhìn nhau qua ngày. Cả vợ cả chồng nhìn mặt nhau rồi lắc đầu.

"Chú chảy nước mắt. Cô nhìn chú là đàn ông mà chảy nước mắt, cô cũng không cầm được nước mắt. Cả cô cả chú cứ hay hỏi nhau: "Không biết có hai đứa con gái mà có con rể không?". Giờ là Thuỳ như ni rồi, Hoàng Anh rồi không biết là răng. Hai vợ chồng rồi cứ nhìn mặt nhau rồi lại buồn. Bố không dám nói với ai, mẹ không dám nói với ai, cứ im im rứa".

Hoàng Anh là một trong hai người em của Thuỳ. Những ngày Thuỳ học ở Vinh, Hoàng Anh, Tùng và mẹ thỉnh thoảng lại phải chịu trận nghe bố chửi. *"Chú chửi rồi chú nói chờ Thuỳ về nhà để đập cho Thuỳ một trận. Thuỳ về thì bố chửi thôi chứ bố không có đập".*

"Cô cũng nói với chú: "Bố ạ, con giờ nó muốn rứa, mà giờ bố đừng có chửi con mà tội con. Con không có làm gì sai cả, chăm mần học hành, chứ hắn không có hư đốn như những đứa khác, bố đừng có chửi con nữa". Dần dần chú cũng không nói chi nữa, chú không nói ra, không chửi Thuỳ, cô đoán chắc chú cũng chấp nhận được phần nào câu chuyện".

Với cô Hảo, phản ứng của chồng vẫn là một điều may mắn cho cả gia đình và cho Thuỳ, chứ như người khác có lẽ cả nhà sẽ còn khổ dài.

"Dân quê cổ hủ lắm cháu ơi, họ nghe tới đó, nghe xấu mặt là đập con rồi".

Tôi hỏi cô Hảo bao lâu chú mới chấp nhận được chuyện của Thuỳ, cô cũng không biết một con số cụ thể. Đôi lúc, một nỗi buồn thoáng qua lại khiến những người làm cha làm mẹ nghĩ về hai chữ "giá như...".

> *"Buồn thì ngày mô chú cũng buồn, nhưng đến khi Thuỳ về là chú không chửi nữa, lại cư xử bình thường. Nói chung cũng vài năm chú mới chấp nhận, không nói chi nữa. Như giờ là chú không nói chi nữa. Ai nói chi thì cô cũng nói: "Ơ thôi kệ, Thuỳ muốn thích trai thì trai, muốn thích gái thì gái, cứ mà răng mà khoẻ mạnh rồi đi làm việc là được, cứ khoẻ mạnh rồi đi làm việc cứu người, làm việc tốt là được, thích ai cũng được". Giờ chú với cô là nói như vậy đó, ai hỏi là nói như vậy đó".*

Vậy cô Hảo thì sao, đã chấp nhận việc Thuỳ thích con gái chưa?

> *"Tám năm rồi cháu ơi, giờ thì cô cũng chấp nhận. Nói chung từ hồi Thuỳ vẫn đang học đại học, cô cũng chấp nhận vui vẻ bình thường, động viên con ra trường lo việc cho ổn.*
>
> *Thuỳ ra trường năm ni là được hai năm. Cô tự hào về Thuỳ lắm - học Y sáu năm dưới thành phố Vinh, giờ Thuỳ làm ở bệnh viện phổi Nghệ An. Thuỳ ở Vinh cuối tuần mới về nhà, hoặc một tháng mới về nhà".*

Thỉnh thoảng Thuỳ vẫn dắt bạn về nhà chơi - cô Hảo nói "bạn" nhưng chính là người yêu Thuỳ hiện tại.

> *"Bạn Thuỳ ở trong Sài Gòn cứ ra chơi suốt, vài tháng lại bay ra. Bạn Thuỳ làm ở trong viện dưỡng lão. Giờ dắt về bố không nói chi cả, bố vui vẻ. Chú cũng hay nói với bạn Thuỳ: "Chú giao Thuỳ cho cháu nhé, có chi thì nhắc nhở Thuỳ".*

Ở hiện tại, cô Hảo chỉ mong công việc của Thuỳ ổn định, mong muốn Thuỷ có bạn chung sống cùng cho đỡ buồn - *"Thuỳ cũng đã có tuổi rồi, cũng 27 tuổi rồi"*. Như nhiều phụ huynh có con trong cộng đồng, cô cũng mong sớm có luật cho người LGBT.

"Cô cũng muốn thay đổi luật lắm cháu ơi. Nếu như có một đứa con chung mà chỉ có một người có quyền một người không, lúc con ốm đau thì có một người đứng ra được thì cũng không dễ dàng cho hai đứa. Rồi chuyện nhà cửa nữa; nhà cửa mà hai người mua chung nhưng quyền sử dụng chỉ được có một người. Ví dụ hai người bỏ tiền mua nhà chung mà chỉ được một người sử dụng thì làm răng? Cô cũng mong muốn làm sao thay đổi được cái luật chứ không bất tiện nhiều thứ".

Con đường tới những thay đổi luật cho cộng đồng người chuyển giới nói riêng và cộng đồng LGBT nói chung tại Việt Nam chắc vẫn còn dài nhưng chí ít, Thuỳ đã sải được một bước thật rộng khi có được sự ủng hộ của mẹ và gia đình. Giờ đây, mỗi bước đi của Thuỳ, mỗi hoạt động của cộng đồng LGBT tại Nghệ An đều có sự xuất hiện của cô Hảo. Mong rằng, những tiếng lòng của người mẹ như cô Hảo sẽ giúp nhiều phụ huynh khác mở lòng và đón nhận các con hơn.

***

Một phần của buổi ngồi nói chuyện với cô Hảo, tôi dành đôi câu hỏi cho Thuỳ - để điền vào những khoảng trống trong câu chuyện cô Hảo có lẽ không thể nhớ hết, để tự bộc bạch tiếng lòng mình, để phản tư và soi chiếu lại những lời mẹ kể.

Thuỳ có nhớ chính xác thời điểm Thuỳ đặt sách vào phòng mẹ không?

Chắc là khoảng năm hai đại học đấy anh, tầm 2017. Em đặt cuốn "Lời mẹ kể" cùng vài tờ gấp thông tin nhỏ nhỏ về các vấn đề LGBT.

Em mong muốn điều gì khi đặt sách vào phòng mẹ như vậy?

Em muốn mẹ đọc thử để biết về em.

Thuỳ có sợ việc come out với gia đình không?

Từ lúc em quyết định cắt tóc là em đã không sợ rồi.

Em cắt tóc từ năm 2016. Lúc đó em học năm nhất đại học Y ở dưới Vinh. Em xuống đó hôm nay thì ngày mai em đi cắt tóc rồi ngày kia em đi nhập học. Người bạn ngày xưa em hay đưa về là người yêu cũ của em về. Bọn em học cùng lớp, quen nhau từ năm nhất. Hai đứa quen nhau khoảng năm năm nên em đưa bạn về nhà cũng nhiều, em không nhớ là khoảng bao lần.

Thật ra em sợ bố nhiều hơn chứ mẹ thì kệ, em chỉ sợ bố em là chính thôi chứ không có sợ mẹ.

Thuỳ nhận ra mình thích con gái từ khi nào?

Chắc là từ năm lớp Tám.

Em không mặc đồ nữ cũng lâu lắm rồi, lần cuối cùng em mặc váy chắc là lúc em năm tuổi. Lúc đó em không thích mặc váy, cảm giác khá là bức bối và không thoải mái. Nó vừa là sự bức bối về mặt cơ thể, vừa là sự bức bối về mặt tinh thần.

Thuỳ có biết vì sao mình bức bối đến vậy không?

Em tốn khá nhiều thời gian để em nghĩ em là ai, chắc đấy là nguyên nhân khiến em cảm thấy bức bối vì không hiểu mình. Ban đầu em cảm thấy bức bối cả bên trong và bên ngoài. Ví dụ ở thời điểm hiện tại, em cảm thấy em là gì cũng được, nó cũng không quan trọng lắm.

Em bắt đầu nghĩ về câu chuyện mình là ai từ lúc còn bé. Em vẫn nhớ hồi đấy chắc là em học cấp Một, xong em đi với mẹ. Hôm đấy hình như em mặc một bộ đồ nam hay nữ cũng mặc được, đồ trẻ con thôi, kiểu unisex ấy. Lúc đó em để tóc ngắn - mãi tới năm cấp Hai mẹ mới bắt em để tóc dài. Hôm đấy có một người bạn của mẹ bảo là: "Thằng cu này..." kiểu kiểu vậy. Người bạn của mẹ không biết em là con trai hay con gái. Lúc đó em cảm thấy khá là thoải mái với cái danh xưng đấy. Từ cái thời điểm đó em suy nghĩ nhiều hơn về câu hỏi mình là ai.

Khoảng cỡ lớp Tám lớp Chín, em có suy nghĩ rằng hình như mình có để ý tới các bạn nữ. Tới cấp ba, em có suy nghĩ hình như mình có xu hướng muốn trở thành con trai nhiều hơn. Sau đó thì lên đại học, chắc là thời điểm năm nhất năm hai đại học, em tham gia các nhóm hoạt động về LGBT sau đó em biết nhiều khái niệm hơn về LGBT. Lúc đó em nghĩ em là transguy (người chuyển giới nam) và khá là bức bối giới. Nhưng mà đến thời điểm hiện tại em không còn cảm thấy như thế nữa. Khi em đi làm em vẫn công khai mình thuộc cộng đồng LGBT và thích con gái. Nhưng bây giờ em thoải mái lắm, mọi người có thể gọi em là gì cũng được, không còn bức bối về giới, sao cũng được.

Hồi đó tại sao mẹ lại đòi dắt Thuỳ đi khám Thuỳ có nhớ không?

Chắc là nghe mọi người xung quanh nói. Ý là e cũng không có nói với gia đình về việc em quen con gái nhưng bạn bè của em chắc cũng có một vài người biết. Em nói không đi khám, mẹ vẫn cằn nhằn nhiều lần nhưng kệ.

Thực sự em không bao giờ nói chuyện thẳng với bố mẹ em về vấn đề đấy, bố mẹ tự biết thôi, rồi mẹ đọc xong mấy cuốn sách là mẹ cũng hiểu.

Đôi lúc bố em sẽ hỏi em là "đồng tính à?" nhưng em bảo không, vì em không phải đồng tính. Nếu hỏi em yêu con gái à thì em nói có, còn hỏi em đồng tính à thì em nói là không. Bố không phải kiểu người chửi mắng dữ lắm nhưng bố nói rất là nhiều, nhất là khi bố em uống rượu xong cứ bắt ngồi nghe bố nói, nói hết cái này, nói hết cái kia. Đại khái không phải mắng nhưng bố nói rất dai dẳng.

Bố có bao giờ gay gắt về chuyện của Thuỳ không?

Bố không gay gắt về cái việc em yêu ai. Những vấn đề khác, ví dụ như cái đợt chuẩn bị đăng ký thi đại học, thì bố nói rất là nhiều, chủ yếu là chuyện em học ngành gì.

Thực ra em không nhớ những lần bố em quá gay gắt với em về vấn đề em thích ai, là ai đâu. Chỉ hỏi hỏi vài câu xong rồi lại đi thôi.

Ủng hộ thì chắc bây giờ là không sao, chắc ủng hộ. Tết năm ngoái, bố có gọi cho em và bảo đưa người yêu về nhà chơi, nếu phải trực thì để ở nhà bố chăm cho, cứ đi trực đi. Tết năm vừa rồi em có đưa bạn người yêu ở Sài Gòn về chơi từ mùng Hai đến mùng Bảy Tết.

Em có kế hoạch gì với người yêu của mình chưa?

Nhà người yêu ở Sài Gòn còn em ở Vinh thì xa nhau một chút. Em cũng phân vân về việc hai đứa sẽ ở đâu sau này. Hai đứa cũng bàn khá nhiều lần rồi nhưng chưa đưa ra được quyết định chính xác nào nên quyết định cứ yêu xa. Bạn làm ở viện dưỡng lão ở Gò Vấp. Bình thường chắc khoảng hai - ba tháng em lại đi vào Sài Gòn. Em cũng muốn đăng ký kết hôn nhưng chắc vẫn là chuyện của tương lai.

Đôi lúc em cũng cảm thấy một chút buồn khi nghĩ về chuyện tình yêu. Nó giống như kiểu muốn kết hôn cũng không kết hôn được. Em cũng tự hỏi khi nào mới kết hôn được để đăng ký kết hôn. Em chỉ buồn vì việc như vậy thôi, chứ việc mình thuộc người cộng đồng thì cũng thấy bình thường.

Công việc ở bệnh viện của Thuỳ vẫn suôn sẻ phải không?

Hiện tại em cảm thấy mọi thứ đều ổn hết. Đồng nghiệp cũng hỏi em khá nhiều. Về vấn đề đó thì em công khai hết, em không có giấu. Thỉnh thoảng mấy lần khoa em có đi liên hoan với dâu rể trong khoa, em cũng dắt người yêu em đi cùng, thấy bình thường thôi à.

Em không biết mọi người có xì xầm gì không; nói chung là nói trước mặt em thì không có, còn nói sau thì em không biết. Chắc là cũng sẽ có những người họ không thích đâu đó. Em nghĩ những người lớn tuổi họ sẽ cảm thấy việc này không ổn lắm nhưng nhân viên ở viện em mọi người đều khá là trẻ nên cảm thấy việc này bình thường. Em cũng cố gắng không bận tâm đến những điều mọi người nghĩ gì hay nói gì.

Thuỳ có dự định gì cho tương lai hay mong muốn điều gì ở hiện tại không?

Em vẫn muốn phấn đấu trong công việc. Em muốn đã làm gì đó thì nó phải đạt được kết quả hơn em mong muốn, như việc em phải giỏi hơn chẳng hạn.

Em cũng mong muốn có con, chắc lúc em 30 tuổi, chị ấy 35 tuổi - dự định của em là vậy. Em cũng mong bố mẹ khoẻ mạnh, hạnh phúc. Em mong bố mẹ cãi nhau ít thôi là em mừng rồi. Bố mẹ hay cãi nhau, đôi lúc cũng có cãi nhau về chuyện của em. Giờ thì chắc là ổn rồi, không cãi nhau về việc của em mà vì những chuyện khác nữa.

Thuỳ có bao giờ nghĩ rằng mình phải phấn đấu để bố mẹ tự hào không?

Thực ra quan điểm của em về vấn đề đó là em sống tốt cho em, chứ không phải em sống tốt để cho bố mẹ thấy em sống tốt. Trước giờ bố mẹ vẫn tự hào vì em, em nghĩ vậy. Bố mẹ tự hào vì em là bác sĩ, vì em luôn nỗ lực và tự lập với cuộc sống - em yêu ai đi chăng nữa bố mẹ cũng vẫn sẽ tự hào.

CÓ THỂ BẠN CHƯA BIẾT

Định chuẩn hóa dị tính là quan điểm cho rằng chỉ có xu hướng tính dục dị tính và những vai trò giới có liên quan mới là đúng chuẩn, còn những xu hướng tính dục và bản dạng giới khác với dị tính bị xem là không bình thường. *Định chuẩn hóa dị tính* được cho là góp phần gây ra tình trạng kỳ thị với người LGBT.

QUYẾT ĐỊNH CÔNG KHAI VỚI NGƯỜI KHÁC

Hầu hết người LGBT quyết định công khai với người khác bởi vì, không sớm thì muộn, họ không thể chịu đựng được việc phải che giấu bản thân. Họ cũng muốn các mối quan hệ của mình được chắc chắn và hạnh phúc hơn dựa trên nền tảng của sự chân thật. Một khi đã công khai, hầu hết chúng ta nhận ra rằng được sống thật và sống cởi mở thì tốt hơn nhiều so với việc phải giấu đi những sự thật quan trọng về mình. Chúng thường muốn công khai với những người thân thiết và quan trọng nhất với mình.

Quyết định công khai có thể là quyết định của cá nhân, nhưng có có sức lan tỏa lớn hơn phạm vi cá nhân. Nó giúp phá vỡ dần những rào cản và định kiến từng khiến người LGBT trước đây phải ở *"trong tủ kín"*. Nó giúp những người đi sau có thêm điều kiện và động lực để sống công khai và tự tin hơn.

Những lợi ích của việc công khai:

- Được sống một cuộc sống rộng mở và trọn vẹn hơn.
- Phát triển các mối quan hệ theo chiều hướng chân thành và thân thiết hơn.
- Thấy hạnh phúc và tự tin về chính mình khi được mọi người yêu quý vì chính con người thật của mình.

- Không bị căng thẳng, lo lắng quá mức vì phải giấu diếm.

- Được là một phần của cộng đồng LGBT, giúp phá vỡ những hiểu lầm và định kiến về LGBT.

- Góp phần tạo ra môi trường dễ chịu cho người LGBT trẻ tuổi đi sau.

Tuy nhiên, lựa chọn công khai không có nghĩa là lúc nào và với ai bạn cũng phải công khai. Xu hướng tính dục, bản dạng giới là những khía cạnh quan trọng của bạn, nhưng không nhất thiết nói lên mọi điều về con người bạn.

Những rủi ro của việc công khai:

- Không phải ai cũng hiểu và chấp nhận được ngay.

- Gia đình, người thân, bạn bè, đồng nghiệp có thể bị sốc, lúng túng, hay thậm chí giận dữ.

- Một số mối quan hệ có thể sẽ không còn được như trước nữa.

- Bạn có thể gặp phải sự kỳ thị, quấy rối, bạo lực.

- Một số người, đặc biệt người trẻ, có thể bị đuổi khỏi nhà hay cắt nguồn tài chính.

Cần hiểu rằng, người chịu trách nhiệm là bạn. Bạn quyết định bạn muốn công khai với ai, vào lúc nào, ở đâu, và như thế nào. Bạn cũng phải tự quyết định khi nào thì việc công khai là chưa phù hợp, chưa cần thiết, chưa nên.

LÝ THUYẾT KHOA HỌC VỀ SỰ CÔNG KHAI

Mô hình Nhận diện của Cass là một trong những lý thuyết nền tảng về quá trình nhận diện bản thân của những người đồng tính do Vivienne Cass đưa ra vào năm 1979. Mô hình này mang tính tiên phong còn bởi vì nó được xây dựng dựa trên cái nhìn bình đẳng về các xu hướng tính dục và còn xem xét đến các yếu tố kỳ thị đồng tính (trong bối cảnh xã hội còn xem đồng tính là không bình thường và còn kỳ thị đồng tính). Cass mô tả một quá trình gồm 06 giai đoạn khi một người đồng tính nhận diện mình là đồng tính và hòa nhập với xã hội xung quanh.

**Lưu ý: mặc dù các giai đoạn được trình bày theo dạng tiếp nối nhau, trên thực tế mỗi người không nhất thiết phải đi qua hết từng giai đoạn, cũng như có người bỏ qua, quay ngược hoặc ở một giai đoạn nhiều lần trong đời.*

1. Giai đoạn bối rối: Bạn tự hỏi mình có phải người đồng tính không. Thường sẽ cảm thấy lúng túng, khó chấp nhận bản thân.

- Nhận ra những suy nghĩ, hành vi của mình thường hướng tới người cùng giới.

- Ngẫm nghĩ lại về những suy nghĩ, hành vi của mình.

- Bắt đầu tìm kiếm thông tin, kiến thức về đồng tính.

2. Giai đoạn so sánh: Bạn chấp nhận khả năng có thể mình là người đồng tính. Quan niệm tích cực về việc mình khác biệt, hay thể hiện qua vẻ bề ngoài.

- Chấp nhận mình có hành vi đồng tính, nhưng không thích gọi mình là đồng tính.

- Chấp nhận gọi mình là đồng tính, nhưng hạn chế có hành vi đồng tính (ví dụ: vẫn quen với người khác giới, có mối quan hệ đồng tính không chính thức.)

3. Giai đoạn chấp nhận: Bạn chấp nhận việc mình là người đồng tính. Nhận ra nhu cầu tình cảm, giao tiếp xã hội.

- Tìm kiếm và gặp gỡ những người đồng tính khác thông qua các nhóm bạn, hay ở nơi công cộng như quán cà phê, bar, v.v.

- Bắt đầu có ý thức về một cộng đồng người đồng tính; có thể cảm thấy tiêu cực vì không được đáp ứng những mong đợi của xã hội.

4. Giai đoạn thừa nhận: Bạn thừa nhận bản thân là người đồng tính và kết nối nhiều hơn với cộng đồng đồng tính, ít tiếp xúc dần với những người dị tính.

- Thấy giận dữ hơn với những thái độ chống đối đồng tính trong xã hội.

- Giải quyết được hầu hết những khúc mắc về tính dục của bản thân.

5. Giai đoạn tự hào: Bạn tham gia nhiều với cộng đồng đồng tính, ít tiếp xúc với những người dị tính, nhìn thế giới chỉ có "đồng tính" với "không đồng tính".

- Bất bình và phản kháng trước những bất công.

- Công khai với gia đình, người thân, bạn bè, đồng nghiệp.

6. Giai đoạn hòa nhập: Bạn xem chuyện đồng tính là một khía cạnh trong nhiều khía cạnh khác của bản thân.

- Nhận ra có những người dị tính là bạn đồng minh.

- Chuyện đồng tính vẫn quan trọng nhưng không phải là yếu tố thiết yếu, duy nhất trong mối quan hệ với người xung quanh.

- Cảm thấy cuộc sống có những ưu tiên khác bên cạnh việc khẳng định bản thân.

LẮNG NGHE CẢM XÚC

NHỮNG "MẢNH GHÉP" CÒN THIẾU

Anh Hà Minh Hoàng và anh Minh là cặp đôi không còn xa lạ với cộng đồng LGBT tại Việt Nam. Mối tình kéo dài gần mười năm của hai anh chuyển thành một cuộc hôn nhân hạnh phúc khi hai người trở về Việt Nam và sống chung với nhau từ năm 2011. Hiện tại, hai anh đã bên nhau hai mươi năm, và đã có với nhau 2 con trai.

Lễ hằng thuận của anh Minh và anh Hoàng từng được nhắc tới trong sự kiện "Tôi Đồng Ý" năm 2022. Tuy công chúng tại Việt Nam đã có cái nhìn cởi mở hơn với các cặp đôi cùng giới, việc tổ chức kết hôn công khai không phải điều dễ dàng đi cùng nhiều rào cản và định kiến trong xã hội. Tổ chức được một lễ hằng thuận - nghi thức cưới theo kiểu Phật giáo dưới sự minh chứng của Đức Phật và các tăng ni, phật tử, lại càng không đơn giản. Một đám cưới được tổ chức thuận lợi trong chùa không chỉ cho thấy cho sự cởi mở của xã hội mà còn phần nào thể hiện sự ủng hộ của đại diện tôn giáo với người LGBT tại Việt Nam.

Bởi vậy, lễ hằng thuận của anh Minh và anh Hoàng vượt ngoài niềm vui cá nhân và của hai gia đình khi đã mang thêm niềm hy vọng cho các cặp đôi LGBT tại Việt Nam. Thêm một đám cưới được tổ chức, thêm một cặp đôi được các gia đình chấp nhận là thêm một niềm tin cho người LGBT khi họ không cô đơn trên hành trình này.

Thời điểm năm 2022, tôi có thấy sự xuất hiện của anh Minh và anh Hoàng trong nhiều hoạt động cộng đồng hay nghiên cứu về việc người cùng giới nuôi con tại Việt Nam. Song, trong những chia sẻ của anh Minh và anh Hoàng thường ít khi nhắc đến câu chuyện gia đình. Nhìn những bức ảnh đám cưới hạnh phúc của anh Minh và anh Hoàng tại quê nhà Nam Định với sự chúc phúc của hai bên gia đình, chắc hẳn hai anh phải có được sự ủng hộ từ cha mẹ. Tôi tự hỏi cha mẹ hai anh đã đối diện với câu chuyện con là người đồng tính ra sao? Hành trình chấp nhận diễn ra như thế nào để sẵn sàng công khai ủng hộ con cái với một đám cưới lớn như vậy?

***

Những "mảnh ghép" còn thiếu trong hành trình sống chung và nuôi dạy con của của anh Minh và anh Hoàng được cô Đỗ Thị Thắm - mẹ ruột anh Hoàng chia sẻ trong buổi trò chuyện tại Hà Nội.

Quê nhà tại xã Xuân Phong, huyện Xuân Trường, tỉnh Nam Định, cô Thắm giờ đây dành phần lớn thời gian sống tại Hà Nội để đỡ đần anh Hoàng và anh Minh nuôi con. Ở tuổi 60, cô Thắm có niềm vui như nhiều người tầm tuổi khi được lên chức ông chức bà, dành phần lớn thời gian vui vầy bên đàn cháu.

Anh Hoàng là con út trong gia đình có ba anh em - trên anh Hoàng còn một anh trai và một chị gái.

"Ngày xưa đi học anh Hoàng thích chơi nhảy dây" - cô Thắm bắt đầu câu chuyện. Câu chuyện về những người con đồng tính thường đi tua ngược về khoảng thời gian tuổi thơ, thấp thoáng những khuôn mẫu chung thường được quan sát bởi các phụ huynh: Con trai thích chơi nhảy dây, mặc đồ con gái, lấy chăn quấn lên người, chỉ chơi với các bạn gái hay con gái thích để tóc ngắn hay không chịu mặc quần áo nữ tính. Như nhiều người mẹ có con là người đồng tính, cô Thắm không coi những điểm khác biệt của con trai khi còn nhỏ là "chỉ dấu" cho việc con sẽ thay đổi khi trưởng thành.

> *"Ngày xưa đi học cứ thấy Hoàng hay thích nhảy dây, mà thằng bé cũng hay chịu khó đỡ đần mẹ, mẹ làm gì cũng làm với mẹ, nói chung cũng chịu khó. Nhà cô có ba người con đều như vậy. Không biết đi Trung Quốc về thì tự dưng như vậy hay sao, hoặc có khi nó cũng có cử chỉ gì đó từ khi còn ở Việt Nam nhưng mình không biết. Mình hay xem tivi những ngày xưa cũng không có nhiều thông tin về giới tính này nên mình cũng không biết được. Từ ngày cô có cái iPhone, cô cũng hay xem cái này cái kia thì mới biết về giới tính này chứ trước đó cũng không biết đâu, cô vẫn thấy nó hoàn hảo...".*

Khi nói về chuyện con trai, cô Thắm nhắc đi nhắc lại từ "hoàn hảo" đối trọng với việc anh Hoàng là người đồng tính: cô thấy nó vẫn hoàn hảo, đẻ anh ra vẫn hoàn hảo, mình sinh con ra vẫn hoàn hảo...

"Cô không biết được đâu vì để anh ra cũng hoàn hảo, không thiếu cái này hay cái kia", cô Thắm không có mảy may nghĩ rằng con mình có gì khác biệt. Kể cả khi đã chấp nhận việc con trai mình là người đồng tính, trong chia sẻ của nhiều phụ huynh vẫn ẩn chứa hàm ý đồng tính có thể là một điều "không hoàn hảo".

"Vậy cô Thắm biết anh Hoàng là người đồng tính từ khi nào?" - tôi hỏi.

"Từ khi có người chị dâu bên nhà bác trai nói với cô" - cô Thắm kể.

Anh Hoàng từng có thời gian du học ở Trung Quốc. Sau khi trở về từ Trung Quốc, anh Hoàng và anh Minh ở với nhau tại Hà Nội. Thời điểm hai anh mới ở chung, cô Thắm cũng chưa biết chuyện con trai mình là người đồng tính.

> *"Chính chị dâu bên nhà bác trai nói với cô, hỏi: "Bác có biết nó sao không?", đại ý là chị ấy nói nó thế nọ thế kia. Cô mới nói là: "ông giời sinh ra, kệ nó thế, đâu còn có đấy". Mồm thì nói vậy nhưng trong tâm thì nghĩ khôn nghĩ dại, nghĩ vớ nghĩ vẩn, khóc thầm khóc vụng".*

Cái tin con trai mình là người đồng tính không trực tiếp đến tai cô từ Hoàng mà đến từ người chị dâu bên nhà bác nhưng cô Thắm cũng không muốn hỏi lại, cô bảo "kệ mẹ". Trước đây, anh Hoàng đã đưa anh Minh về nhà nhiều lần nhưng lần nào cũng chỉ giới thiệu bạn cùng làm - "giới thiệu thế thì biết thế thôi". Khi mới biết chuyện con trai, cô Thắm khóc nhiều; "khóc thầm, khóc vụng" như cách cô tả - như thể một nỗi buồn không biết bộc bạch cùng ai, kể cả chồng. Cô Thắm không kể cho chồng biết vì lo không biết phản ứng của chồng sẽ như thế nào. *"Cô cũng hao tổn mấy cân thịt".*

Nỗi lo đầu tiên của cô Thắm khi nghe chuyện con trai là việc sau này về già, ai sẽ là người chăm con. *"Mình già thì mình đi chứ mình đâu có ở với nó đâu."*- cô nghẹn ngào. Với phụ huynh của những người LGBT, *"không ai chăm con khi về già, không kết hôn, không có con thì kiếm đâu ra người để nương tựa khi bước vào tuổi xế chiều"* luôn là những nỗi lo thường trực. Trăn trở của các phụ huynh không phải không hợp lý khi luật pháp Việt Nam vẫn chưa đảm bảo quyền của các cặp đôi cùng giới. Đám cưới của các cặp đôi cùng giới vẫn có thể diễn ra, không chịu sự cấm đoán của chính quyền, nhưng không được bảo trợ về mặt pháp luật. Thời điểm biết anh Hoàng là người

đồng tính, cô Thắm chưa nghĩ xa xôi về vấn đề pháp lý của các cặp đôi cùng giới nhưng nỗi lo về việc không ai chăm sóc anh Hoàng khi anh về già cứ đeo bám cô dai dẳng mỗi khi nghĩ về tương lai của con mình.

Có cơ hội trò chuyện với nhiều phụ huynh chung hoàn cảnh như cô Thắm, tôi nhận ra rằng nỗi buồn của bậc làm cha làm mẹ phần nhiều không đến từ việc con mình khác biệt hay những lời đàm tiếu từ bên ngoài. Khi đã thấu hiểu và đồng cảm với con, phụ huynh lo lắng về tương lai của các con, hiểu rằng cuộc sống sẽ không dễ dàng với những người đồng tính và một ngày nào đó, cha mẹ sẽ không còn để bảo vệ các con trước những áp lực từ xã hội.

Nỗi lo của cô Thắm được vơi bớt khi biết mình lên chức bà. Ngày nghe tin hai anh có con, cô tất tả đi từ Nam Định lên Hà Nội. Không cần biết là con anh Hoàng hay con anh Minh, cô hạnh phúc khi biết con mình đã lên chức "ba" và tương lai các con sẽ bớt cô quạnh khi trong nhà có tiếng trẻ.

> *"Chuyện hai đứa có con, chúng nó giấu cô chứ có cho cô biết đâu. Ví dụ 16 [nó] trở dạ thì sáng 5 giờ sáng nó mới điện cho cô, nói mẹ ơi mẹ chuẩn bị lên với con, con sắp có cháu ra đời. 16 cô đi làm ruộng ngoài đồng không có nhà, nó gọi cho chú, phải mất vài tiếng sau cô mới lên được. Cô nuôi cháu từ ngày đấy tới giờ".*

"Nó" ở đây là người mang thai hộ cho anh Minh và anh Hoàng. Cô Thắm cũng không biết người mang thai hộ hai anh là ai, cũng không hỏi và hai anh cũng không kể. Với cô Thắm, biết các anh có con là cô vui rồi. Đứa đầu tiên ra đời rồi tới đứa thứ hai, cứ như vậy người bà thay mẹ nuôi con cùng hai anh.

Hiện tại, anh Hoàng và anh Minh đã có hai người con: Con trai lớn - bé Min sinh năm 2017, con trai út - bé Tommy sinh năm 2021. Trên giấy tờ, bé lớn Min là con của anh Quang - em trai anh Minh. *"Hai bé gọi ba Hoàng, ba Minh, con sẽ gọi bố Quang".*

***

Từ lúc biết chuyện anh Hoàng là người đồng tính cho đến lúc tất tả chạy lên khi nghe tin hai anh có con là một khoảng thời gian ngắn, đâu đó khoảng năm 2015 - 2016, theo trí nhớ của cô Thắm. Cô Thắm kể suốt từ thời gian đó tới nay, anh Hoàng cũng chưa bao giờ nói chuyện mình là người đồng tính với gia đình. Mọi việc cứ tự nhiên diễn ra như vậy, hai anh ở với nhau, có con với nhau, mẹ lên trông con và đỡ đần cho các anh; mẹ nhìn là mẹ biết thôi. Hai chữ "đồng tính" với anh Hoàng có lẽ cũng không quan trọng phải nói ra, bố mẹ nhìn vậy là cũng đủ hiểu.

Trước khi bé đầu tiên ra đời, trong một đợt anh Minh và anh Hoàng về quê Nam Định, anh Minh cũng nói chuyện với bố anh Hoàng, xin phép cho hai người qua lại với nhau.

"Cô cũng không nhớ hai đứa nói gì cụ thể; đại để giờ chúng con như này, như kia, xin phép bố mẹ cho chúng con qua lại...". Anh Minh là người làm công tác tư tưởng để bố mẹ anh Hoàng không phải lo lắng gì về cuộc sống của hai người.

"Khi chú nghe anh Minh nói vậy, chú có phản ứng thế nào?" - tôi hỏi.

"Chú khóc luôn, chú khóc thật sự" - cô Thắm nhớ lại.

"Nhưng mà chú cũng thương con, thương cháu lắm. Thỉnh thoảng cô có mắng có chửi thằng Hoàng vậy thôi chứ chú thương hai đứa nhiều".

Để những ông bố chấp nhận được việc con mình là người LGBT vốn không đơn giản. Nỗi buồn dai dẳng và sự dằn vặt bản thân vẫn như những bóng ma vờn quanh tâm trí của nhiều người cha khi biết con mình là người đồng tính; vì trong gia đình có hình mẫu nam giới nhưng không đủ "cứng rắn để uốn nắn con," có phụ huynh từng tâm sự với tôi như vậy. Với bố anh Hoàng thì khác. Niềm thương con, thương cháu của chú lớn hơn những dằn vặt hay điều tiếng bên ngoài xã hội.

Chú thương anh Minh và anh Hoàng một thì thương hai đứa cháu mười. Trong những lần tâm sự, chú hay nói với cô Thắm rằng thương hai đứa cháu vì không có mẹ, không có tình mẫu tử.

"Đến bây giờ ông vẫn bảo là, nhà có ba đứa con với rất đông các cháu nhưng thương nhất là hai thằng cháu con anh Hoàng và anh Minh vì không có mẹ".

Cùng chung tâm trạng với chồng, cô Thắm ban đầu cũng lăn tăn khi hai cháu có mỗi cha nhưng không có mẹ. Được cái sống cùng các anh, cô cũng yên tâm phần nào khi thấy *"hai anh này khéo chăm con lắm, giỏi hơn bà, giỏi hơn mẹ nuôi con ngày xưa, từ cho ăn đến tắm rửa, cái gì cũng làm được hết"*. Khi cháu Minh Hoàng còn nhỏ, cô Thắm dành phần lớn thời gian trên Hà Nội để trông cháu, 2 - 3 tháng mới về Nam Định một lần. *"Cháu còn bé dễ ốm nên cô cứ ở đây chăm cháu luôn, để cho hai anh đi làm kiếm tiền nuôi con"*. Khi nào dưới nhà có công có việc cô mới về, còn đâu cứ ở trên Hà Nội, từ khi nuôi đứa đầu tiên cho đến khi các anh có đứa thứ hai.

"Trông con cho Minh với Hoàng đi làm kiếm tiền nuôi con chứ mỗi tháng nội tiền ăn học của hai đứa nhỏ cũng tốn kém lắm, hết cả gần 20 triệu lận, lắm tiền lắm".

Thỉnh thoảng chồng cô Thắm mới lên chơi với hai con và các cháu vì nhà dưới Nam Định cũng cần có người trông. Hôm nào ông lên chơi với cháu thì bà lại phải về Nam Định trông nhà.

"Như hôm đầy tháng cháu thì chú lên Hà Nội, cô về trông nhà cho chú lên. Chú lên cũng chỉ một hôm rồi về thôi chứ ông không trông cháu được lâu" - cô Thắm tâm sự.

Gia đình có hai người cha vẫn là điều xa lạ với đại đa số người Việt Nam. Anh Hoàng từng chia sẻ: *"Cái buồn nhất là không được thể hiện tình cảm làm cha của mình, ngày khai giảng của con mình phải lui lại về phía sau, không dám dắt tay con đi khai giảng, sợ con mình bị kỳ thị do ngày xưa mình cũng từng bị bắt nạt, sợ mình làm ảnh hưởng tới tương lai của con".*

Hỏi cô Thắm khi nào mới chấp nhận chuyện của Hoàng cũng như chấp nhận anh Minh là con cháu trong nhà, cô nói từ ngày hai đứa có con là cô chấp nhận luôn rồi. Trước đó, anh Hoàng mỗi lần đưa anh Minh về nhà chơi chỉ giới thiệu là bạn. Cô Thắm thương anh Minh như thương con ruột mình. Anh Minh có ông nội là người gốc Trung Quốc nhưng sinh ra tại Việt Nam, nhà ở gần khu Quốc Tử Giám. Nhìn hai anh sống với nhau hạnh phúc, làm ăn khấm khá, cô cũng thấy yên tâm trong lòng. Sống với hai anh

và các cháu, chưa bao giờ cô Thắm thấy hai anh lời qua tiếng nào, lúc nào cũng vui vẻ, nói năng nhẹ nhàng, hỏi han nhau tình cảm và chăm sóc con cái cẩn thận.

"Sống với hai anh lúc nào cô cũng thấy vui, cười khà khà. Con vui thì mẹ cũng vui theo. Chứ con nó có điều gì thì mình cũng buồn".

Giữa câu chuyện nhiều tâm sự, cô Thắm tự hào khoe cơ ngơi hai anh tích góp được, xây được một căn nhà 6 tầng ở Vĩnh Quỳnh, Hoàng Mai, Hà Nội.

"Từ ngày Minh và Hoàng có con, cô có cháu, cô lên ở với hai anh, bế cháu cho các anh, cô thấy tụi nó sống với nhau hạnh phúc thì cô cũng vui vẻ chứ không nghĩ gì cả. Hai đứa cũng làm ăn rồi cũng hạnh phúc, có nhà có ô tô thì cô yên tâm không phải suy nghĩ gì. Mới đầu cô với chú nói thật cũng thì thầm với nhau, cũng suy nghĩ, cô cũng khóc thầm rồi gầy đi mấy cân thịt. Rồi đến năm kia, anh thêm được thằng thứ. Khi cháu thứ hai được gần một tuổi, cô chú bàn với nhau lo tổ chức đám cưới cho các anh.

Mình sinh con cũng hoàn hảo chứ không phải khuyết tật gì nhưng ông trời ổng sắp đặt cho như vậy. Mình ba người con mà cưới hai rồi, thì còn đứa này mình làm đám cưới cho nó yên tâm mình không phải suy nghĩ hay áy náy gì nữa. Thế là năm kia cô chú tổ chức đám cưới cho Hoàng và Minh, còn vui hơn là đám của hai đứa lớn. Khu xóm rồi xa gần rồi bạn bè mọi người về đông lắm, hoan hỉ với gia đình tận mấy ngày.

Nói chung từ ngày cô lên chăm cháu đến bây giờ, cô vô tư lắm. Thằng cháu lớn giờ học lớp Hai, thằng cháu nhỏ thì tháng Mười Một này tròn ba tuổi".

"Cô có sợ khi làm đám cưới cho các anh rồi hàng xóm biết chuyện, rồi dị nghị hay nói xấu gì không?", tôi hỏi.

"Cô chẳng thấy gì xấu hổ, cô chỉ thương nếu nó không có vợ có con thì ai là người chăm sóc nó khi về già. Anh em thì có thể chăm sóc cho nhau nhưng làm sao bằng vợ con chăm sóc được. Cô nghĩ vậy thôi chứ không có gì xấu hổ cả. Rồi cô nghĩ cũng kệ, ông giời cho sao, miễn sống với nhau hạnh phúc là được, biết làm ăn là được. Cô tự động viên mình như vậy.

Cô nghĩ vậy, chú cũng ủng hộ lắm. Chú hay bảo với cô rằng: "Kệ đi bà ơi, mình sinh con ông trời sinh tính, mình già mình cũng thác chứ có ở với con mãi được đâu, con người có duyên có phận".

Ở trên Hà Nội người ta cũng tò mò. Hàng xóm thi thoảng cũng hỏi sao nhà chỉ toàn thấy con trai, không thấy con dâu đâu. Cô bảo con dâu sang nước ngoài lập công ty rồi, chứ cũng không kể gì thêm cho họ nghe cả. Nói xấu to nhỏ, thầm thì ì xèo thì chắc cũng có nhưng không bao giờ thấy ai nói trước mặt mình.

Năm cô tổ chức đám cưới ở quê, hàng xóm hoan hỉ vui lắm, thực sự vui mừng cho hai đứa chứ không phải giả vờ. Bạn bè xa gần Hà Nội, Sài Gòn đều về Nam Định chúc mừng cho hai đứa. Cô thấy vậy là cũng vui rồi".

Được gia đình chấp nhận là một niềm mong mỏi của nhiều cặp đôi cùng giới, chưa dám nghĩ tới được gia đình chúc phúc trong một đám cưới linh đình, với sự chứng kiến của đông đảo người thân và bạn bè. Từ việc chấp nhận con trong không gian gia đình đến việc chấp nhận con một cách công khai là một nỗ lực với không ít bậc phụ huynh. Từ phủ nhận đến chấp nhận không phải một hành trình hai bước ngắn ngủi. Chấp nhận việc con mình là người đồng tính, chấp nhận con mình là người đồng tính và sẵn sàng công khai sự chấp nhận của bản thân trong khuôn khổ gia đình, cho đến việc chấp nhận công khai với toàn xã hội là những câu chuyện hoàn toàn khác nhau.

Cô Thắm và chồng không chỉ chấp nhận để hai anh chung sống với nhau mà là người khởi xướng cho một đám cưới công khai. Mất sáu - bảy năm từ khi hai anh sống chung và có với nhau người con đầu tiên cho đến khi đám cưới chính thức được tổ chức nhưng đó là một khoảng chờ đợi xứng đáng.

"Cô chú là người bàn bạc trước về đám cưới cho hai đứa nhưng chú là người đề xuất đấy. Cô xem ngày xem giờ cẩn thận để tổ chức đám cưới cho hai anh. Hôm đấy cô nhớ là ngày 12 tháng 9 âm lịch thì phải. Cô xuống nói chuyện với chủ tịch xã rồi báo cho trưởng xóm. Người ta cũng bảo lại cô: "Thím về cứ lo cho em nó, không phải lo lắng suy nghĩ gì cả, thời bây giờ không phải như ngày xưa nữa đâu". Vậy là cô cũng mời các ông ấy đến đám cưới luôn. Tối hôm đấy chủ tịch xã, phó bí thư, đội trưởng các thứ đến chơi, người ta

hoan hỉ, đông lắm. Cô chả thấy có gì xấu hổ hay ngại cả. Nhà cô hôm ấy đông lắm, vui cực kỳ.

Đến nay cô càng thấy vui vì các anh nó sống hạnh phúc, cô thực sự quá mừng".

Lễ cưới của hai anh làm linh đình lắm, theo lời cô Thắm kể. Đám cưới 70 mâm là cũng vài trăm quan khách tới dự. Ngoài làm ở nhà, gia đình còn tổ chức đám cưới trên chùa. Nhiều người cũng tò mò, theo gia đình lên chùa dự lễ cưới của anh Minh và anh Hoàng. *"Họ tò mò vậy thôi chứ cũng không hỏi han gì thô lỗ cả. Nhiều người còn động viên cô ấy, hai thằng cháu sống hạnh phúc mà ngon lành như vậy là quá tuyệt vời rồi".*

Cô Thắm chỉ thoáng buồn khi đám cưới không có bố mẹ anh Minh tới dự. Thời điểm diễn ra đám cưới trùng với thời điểm mẹ anh Minh đang đi xạ trị nên bố anh không thể tới dự, chỉ có anh chị em trong nhà anh Minh về Nam Định chung vui trong đám cưới. Nhưng anh Minh biết mình luôn có "gia đình" ở bên khi từ lâu cô Thắm và chồng đã luôn coi anh như con cháu trong gia đình.

Lo đám cưới của hai anh xong xuôi, cuộc sống của cả gia đình lại trở về với nếp sống thường nhật. Tôi hỏi cô Thắm xem liệu cô có mong muốn điều gì cho cuộc sống của hai anh ở hiện tại.

"Chỉ mong hai đứa làm ăn có tiền, nuôi con khỏe mạnh hạnh phúc là cô cũng mừng rồi. Các con mình biết làm ăn, sống hạnh phúc là được, những điều khác không quan trọng.

Cô cũng mong muốn hôn nhân cùng giới ở Việt Nam sớm được chấp nhận để việc nuôi con của hai đứa dễ dàng hơn".

Mong muốn của cô Thắm cũng là niềm mong mỏi chung của anh Hoàng và anh Minh. Anh Hoàng chia sẻ, tới khi có con, anh nhận ra quyền pháp lý với con của mình là một điều cực kỳ quan trọng, đặc biệt là những khi con ốm đau, phải vào bệnh viện. Vì không được công nhận là bố trên giấy tờ của con trai mình, nên khi đưa con đi khám, anh Hoàng đã phải nhận những câu hỏi như: *"Anh là chú à? Sao lại khác họ với cháu? Sao chú lại biết nhiều về cháu nó thế? Bố mẹ nó đâu? Bố mẹ mải làm à?".*

***

Câu chuyện của anh Minh và anh Hoàng cùng cô Thắm là cái kết viên mãn trong mối quan hệ gia đình nhiều người cùng giới mong muốn: Tìm được một người mình yêu thương, xây dựng một gia đình nhỏ, có được sự ủng hộ của cha mẹ và người thân, tổ chức được một đám cưới hạnh phúc. Một hành trình tưởng chừng giản đơn với người dị tính lại giăng đầy những rào cản đòi hỏi sự can trường của những người cùng giới mới có thể vượt qua: từ thách thức trong việc chấp nhận bản thân cho đến những chông gai để tới được dấu mốc chấp nhận từ gia đình.

Hơn ai hết, là người đã đồng hành cùng các con trong suốt quá trình nuôi con và kết hôn, cô Thắm hiểu được những vất vả của người cùng giới trong việc nuôi con khi chưa được hôn nhân cùng giới chưa được pháp luật thừa nhận, cũng như những khó khăn chung của cộng đồng LGBT khi chưa tìm được tiếng nói ủng hộ từ gia đình.

> *"Hôm cô đi dự sự kiện cho người đồng giới, có một chị chia sẻ câu chuyện mà cả hội trường ngồi khóc. Bố mẹ ngăn cản mà bao nhiêu lần nó đập đầu vào tường. Cô động viên mà nó ôm cô nó khóc, cả nhiều phụ huynh khác chứ không phải mỗi chị này.*
>
> *Cô vẫn luôn nói gia đình ai mà có con đồng tính như con nhà mình, cô chúc cho gia đình họ hoan hỉ với con, để cho con có cuộc sống vui vẻ hạnh phúc. Đừng ngăn cản để cuộc sống của các con khổ hơn. Nhiều lúc cô có xem, có những bạn vì gia đình không đồng ý rồi dẫn nhau đi thế này thế kia, khổ lắm.*
>
> *Con mình sinh ra, nó biết làm biết ăn mà, nó có láo lếu đâu, mình ép nó thế này nó kia nó lại không hạnh phúc. Bắt nó đi lấy chồng hay đi lấy vợ, nó không vui thì mình cũng không hạnh phúc. Tốt hơn hết những gia đình có hoàn cảnh như nhà cô thì cứ hoan hỷ, vui vẻ rồi vui vén hạnh phúc cho con mình. Các con hạnh phúc thì mình sẽ vui theo".*

CÓ THỂ BẠN CHƯA BIẾT

Nên làm gì khi biết con bạn là người đồng tính/song tính?

"...bạn hoàn toàn không đơn độc."

Theo những số liệu khoa học, thống kê ở nhiều quốc gia, và ở những thời điểm khác nhau cho thấy, cứ khoảng 10 người thì có 1 người là người đồng tính. Cứ bốn gia đình thì có một gia đình có thành viên là người đồng tính, song tính. Và hầu như bất kỳ gia đình nào cũng có có ít nhất một người bà con, họ hàng là người đồng tính, song tính.

Điều đó có nghĩa là có rất nhiều người cũng như bạn – "hoang mang ở thời điểm con công khai với mình". Một điều xuyên suốt mà chúng tôi muốn nói, đó là khi bạn thực sự hiểu được con mình, bạn sẽ thấy mối quan hệ giữa cha mẹ và con cái sẽ trở nên thân thiết hơn. Tuy nhiên, con đường để đi tới đích đến đó không phải là dễ dàng.

Một vài phụ huynh tiếp nhận điều này một cách khá dễ dàng. Nhưng đa số chúng ta trải qua những cảm giác rất giống nhau: sốc, không thể chấp nhận được, giận dữ, cảm thấy tội lỗi, mất mát, bị tổn thương. Vì vậy, nếu đó là tất cả những cảm giác mà bạn đang có, hãy hiểu rằng chúng hoàn toàn có thể hiểu được. Điều này xuất phát từ quan điểm của xã hội chúng ta đối với người đồng tính, song tính. Điều quan trọng là dần dần tiến tới sự chấp nhận, sau đó là thấu hiểu, và giúp đỡ cho con mình.

Bạn có thể nghĩ rằng bạn đã mất đứa con của mình, nhưng không. Con bạn vẫn là con người của nó ngày hôm qua. Điều duy nhất mà bạn mất chính là những hình ảnh về con mình, nó không giống như những gì mà bạn đã từng biết. Cảm giác mất mát đó rất nặng nề, tuy nhiên hình ảnh cũ có thể được thay thế bằng một hình ảnh mới hơn, rõ ràng hơn về đứa con của bạn.

Nếu con của bạn chủ động "công khai" với bạn, nghĩa là hẳn bạn cũng đã chấp nhận phần nào. Con bạn quyết định như vậy để có thể cởi mở hơn, chân thành hơn với cha mẹ, và mong chờ sự ủng hộ từ bạn.

Điều còn lại phụ thuộc vào chính bạn, làm sao để tạo được niềm tin và vun thêm cho tình yêu giữa cha mẹ và con cái.

"Con bạn vẫn là con người của nó ngày hôm qua."

LẮNG NGHE CẢM XÚC

"CÁI GEN BÊ ĐÊ"

"Cái gen bê đê này là gen của bên nhà nội nó đấy,
chứ bên nhà ngoại không có".

Cô Phượng nhìn tôi rồi nhìn sang Phát, nửa giỡn nửa nghiêm túc. *"Cô nói thật, gen này nhà nội, nhà nội nó nhiều, chứ nhà ngoại không có...".*

***

Cô Thu Phượng làm tạp vụ tại Viettel cả ngày, phải tới tối tôi mới có dịp ngồi nói chuyện cùng cô và Phát (Tên đầy đủ Cao Tấn Phát). Căn nhà nằm trong đường hẻm tại phường Mỹ Thạnh, thành phố Long Xuyên, tỉnh An Giang yên ắng, tĩnh mịch.

"Có căn nhà này và căn nhà mặt tiền ba thằng Phát ở, thằng Phát nó thường hay ở bên kia với ba coi nhà coi cửa, đỡ đần ba, thỉnh thoảng mới chạy vào đây với cô. Cô cũng bảo với Phát là hai anh em xem thằng nào muốn xí căn nào, mà thằng anh nó "xí" ngay căn nhà trên mặt lộ chính rồi, thằng này chưa biết giành" - cô Phượng cười. Cô Phượng có hai người con, Phát nhỏ, anh lớn. Anh trai đi theo xe Phương Trang, thi thoảng xuống ca mới về ngủ, tới ca thì lại đi theo tuyến An Giang - Sài Gòn.

"Có khi hai - ba "tua" nó mới về nhà một lần" - cô Phượng kể.

Phát là út, sinh năm 2000. 24 tuổi, Phát cũng lăn lộn với đủ thứ nghề.

"Gần như tám - chín năm nay không có mùa Tết nào em ở nhà, em đi làm suốt, quanh năm em cứ hết nghề này tới nghề khác, bởi mẹ em cứ lo cho em phần công việc. Em làm nhiều nghề lắm anh, từ phục vụ cafe, quán nhậu, rồi làm thu ngân, làm trò chơi cho trẻ em, biên đạo múa, diễn viên múa, rồi em đi làm cộng tác viên

cho trung tâm văn hoá, rồi cả xét nghiệm HIV của trung tâm y tế e cũng làm, làm về quyền về giới cho tỉnh cũng có" - Phát kể.

Tôi nghe tiếng cô Phượng cằn nhằn: *"Thằng này nó cứ đi miết không à".*

"Cô Phượng phản ứng như nào khi Phát kể chuyện mình là người đồng tính" - tôi hỏi.

> *"Khi biết vậy làm thinh chứ nói gì giờ, lúc đó nó học lớp Mười Một hay Mười Hai gì đó"* - cô Phượng nhớ mang máng. Phát ngồi bên cạnh, đính chính cho mẹ đó là thời điểm cuối lớp Mười Hai, khi Phát vừa thi xong kỳ thi trung học phổ thông quốc gia. *"Chính xác hơn là lớp Mười Hai đó anh, em vừa thi tốt nghiệp xong là em nói với mẹ".*

"Em nói với mẹ vào thời điểm đấy, giai đoạn chuẩn bị bước lên đại học. Lúc đó em cũng tính một là đi xa hẳn, hai là ở nhà với mẹ. Nếu mẹ không chấp nhận thì em sẽ bỏ nhà đi học xa luôn, còn nếu mẹ chấp nhận em sẽ học gần nhà. Quyết định đi hay ở của em phụ thuộc cả vào thái độ của mẹ" - Phát chia sẻ thêm.

Cô Phượng làm thinh nửa tiếng đồng hồ, *"coi như đơ người, chẳng nói gì hết, không nói gì hết trơn. Hôm đó cô ngồi im ru nửa tiếng đồng hồ, ra ăn cơm cũng không nói gì. Qua bữa sau, qua đêm sau thì cũng xác định tinh thần, coi như con ở đâu thì mẹ ở đó. Cô chỉ nói với thằng Phát vậy thôi. Con bây giờ cố gắng học đi chứ mẹ không có nói gì hết, và không bao giờ tâm sự với ba nó luôn".*

Cô Phượng cười.

"Ai mà chọc nó: "Con ông quẹo quẹo như bóng xà bang", ba nó nói như này, nói vậy cậu đừng cười: "Mày rờ coi con tao một đống như này".

"Ý là có bộ phận sinh dục nam đó anh" - Phát giải thích.

"Vậy là chú cũng biết?" - tôi hỏi.

"Phải mãi sau chú mới biết, cũng khoảng năm - sáu năm chú mới biết chuyện của thằng Phát" - cô Phượng nói.

"Hồi VietPride 2022 ở tỉnh An Giang, khi đó em đang là cộng tác viên của doanh nghiệp xã hội Sunshine, em có làm một đám cưới nhỏ cho ba mẹ em trên sân khấu. Lúc đó, ba mới biết em là người đồng tính. Trước đó chỉ có mẹ em biết thôi chứ ba em không biết gì hết" - Phát tâm sự.

"Ba Phát tự kỷ còn tai biến, thành ra cũng đâu có dám nói chuyện đó. Người bệnh con chỉ nói chuyện nhẹ nhẹ thôi, chuyện gì vui vẻ thì con nói, còn những chuyện đau buồn hay khổ não thì tự mình gánh" - cô Phượng giãi bày.

Trong suốt cuộc nói chuyện, cô dành phần nhiều thời gian để nói về chồng, phần vì những sự việc diễn ra với ba trong thời gian Phát come out, phần vì những điểm ở chồng và gia đình chồng mà cô Phượng cho rằng, *"thằng Phát bê đê do gen nhà nội"*.

Ba Phát là con trai duy nhất trong gia đình, ở cùng với ông nội thằng Phát từ nhỏ tới lớn. Khi ba Phát về hưu, ông nội rủ mở tiệm rửa xe máy, hai cha con ở nhà trông tiệm, cùng làm ăn cùng ăn. Cô Phượng kể, ngày nào cũng như ngày nào, hai cha con trông tiệm, rửa xe, bơm bánh, tới giờ cơm nước thì cô tiếp cơm nước, lúc không có xe, tiệm vắng khách thì hai cha con đem sách giáo lý ra ngồi đọc. Cô kể:

> *"Ông nội ông thương ba thằng Phát lắm, ông 93 tuổi rồi mà vẫn nấu cơm cho ba thằng Phát ăn. Nhà có mấy chị gái nên ba thằng Phát được cha mẹ, mấy chị gái phục vụ hết. Tới giờ cũng toàn vợ và các con phục vụ chứ ổng cũng không biết nấu nướng gì luôn.*
>
> *Nhưng bù lại ba của thằng Phát rất là có hiếu nha. Hồi năm 2016, có một đợt ông nội thằng Phát đánh đòn ba nó, ba nó lớn vậy rồi nhưng ông nội mắng hay đánh cũng nghe, không có dám cãi. Cô thấy vậy rồi kêu người qua cứu chứ cô không dám đi vô, không dám lên tiếng, ông nội kêu cô đứng khoanh tay đó. Ông nội đánh mấy roi, vừa đánh vừa dạy ba Phát. Một lúc sau, nhà thím ba bên cạnh qua ngăn rồi nói: "Anh Bảy ơi anh đừng oánh nó, nó cũng sắp thành sui gia rồi, anh oánh nó tội nghiệp". Lúc đó ông nội mới dẹp cây roi mây.*
>
> *Ba thằng Phát đi vào trong nhà khóc nức nở, khóc mà mình không biết làm sao, ba nó khóc rồi cô cũng khóc theo. Cô mới hỏi sao khóc thì ông mới nói: "Hồi đó ba đánh anh đau, giờ ba đánh anh không có đau. Là ba sắp đi xa anh rồi". Đến năm 2018 thì ông nội Phát qua đời vì bệnh tim.*

Ba thằng Phát đã biết chuyện chẳng lành từ năm 2016 rồi".

Ông nội Phát qua đời để lại một nỗi buồn lớn cho ba Phát. *"Ông mất tinh thần, từ từ ông suy sụp, thành thử cô không dám nói chuyện thằng Phát. Nó có vấn đề như vậy thì cô phải tự lực đứng lên mà lo, gồng gánh cho cả nhà thôi. Cô vẫn hay dặn thằng Phát là: "Con có nỗi buồn, nỗi khổ đau thì lúc nào cũng có mẹ đồng hành, con cứ đi học đi. Ba với mẹ đi làm kiếm tiền nuôi cho con chữ, một chữ là một tiền, một tiền là một chữ, rồi mai sau con bán lấy chữ lấy tiền mà ăn".*

Suốt cuộc trò chuyện dài, cô Phượng nhiều lần nói *"không có thương con gì hết, câu trước là con, câu sau là mày tao ngay"* nhưng không mất nhiều thời gian để cô chấp nhận Phát là người đồng tính. Sự chấp nhận việc con là người đồng tính nói riêng và thuộc cộng đồng LGBT nói chung của cô Phượng cũng giống như nhiều phụ huynh khác: Vì đó là con mình và không thể bỏ được và vì đó là do ý ông trời - như cách cô nói với chồng.

> *"Khi nghe tin con đồng tính ông cũng làm thinh vậy thôi. Cô nói với ổng: "Con thì sinh con trời sinh tánh, bây giờ có sao miễn là con nó vui vẻ, nó sống với tụi mình là được rồi. Anh cũng lớn rồi anh sống với con đi". Ổng tự kỷ, ông ít nói nên cũng không biết ổng nghĩ gì, nhưng chắc là chấp nhận thằng Phát - không chấp nhận thì đã không đi tham gia mấy hoạt động Phát rủ".*

Với cô Phượng, có lẽ còn một lý do nữa để dễ dàng chấp nhận Phát. Cô nói rằng xung quanh cô cũng rất nhiều những người như con mình, từ nơi làm cho đến bà con, hàng xóm. Ở những địa phương nơi việc được tiếp xúc, được nghe về câu chuyện người LGBT nhiều hơn, phụ huynh dường như cũng dễ mở lòng chấp nhận việc con đồng tính. *"Dưới này nhiều lắm, đâu có lạ gì đâu".*

Quay lại câu chuyện sau thời điểm ông nội Phát qua đời, Phát tiếp lời mẹ.

> *"Lúc ông nội mất, ba em rơi vào trầm cảm nhẹ, không nói chuyện với ai hết, chỉ ngồi một góc, đi ra đi vô, không có được vui vẻ như lúc trước đây nữa. Em nghĩ ba em biết từ hồi đó chứ không phải chờ đến VietPride 2022 mới biết, chỉ là ba không có bộc lộ hay nói gì với em thôi.*

Qua năm 2022, ba bị tai biến, từ tầm tháng Năm tháng Sáu trước thời điểm VietPride An Giang. Dạng tai biến nhẹ thôi chứ anh không phải kiểu liệt người, đớ lưỡi. Ba chỉ cong lưỡi nhẹ, một thời gian sau là ba em nói lại được bình thường chứ không phải dạng tai biến nằm một chỗ hay không đi được".

Quãng thời gian ba trầm cảm và mắc tai biến là khoảng thời gian mẹ Phát vất vả nhất. Bình minh còn chưa lên, cô Phượng đã tất tả rời khỏi nhà lúc năm rưỡi sáng. Rời nhà vào năm rưỡi sáng nhưng bốn giờ cô đã dạy, lục đục chuẩn bị cơm nước, chuẩn bị đồ cúng ông nội cho ba Phát rồi mới đi làm. Nhà cô Phượng theo đạo Cao Đài, cúng người đã khuất đủ 581 ngày, cái thành thử sáng nào cô cũng phải nấu ăn.

"Sáng ba em sẽ dành thời gian để cúng theo lịch cúng của người theo đạo Cao Đài, ba cúng xong ba đi nằm giường, ba cứ nằm ở cái máy mát-xa, ba nằm đến hơn chín giờ mấy thì ba về ăn cơm, tới trưa thì ba ăn trưa xong rồi ngủ trưa, chiều mẹ lại chuẩn bị cơm cho ba. Thỉnh thoảng có các lễ cúng, rằm mùng Một hay mấy cái lễ vía của các Phật, các Quan thì ba em sẽ đi" - Phát nhớ lịch trình một ngày của ba.

"Cô và ba thằng Phát mỗi người ở một nhà, không phải vì ghét bỏ gì nhau mà mỗi người đều phải lo hương khói bên nhà. Cơm nước của ba con nó là cô vẫn lo tươm tất chu toàn. Ngày xưa bà ngoại để tới mười lăm người con, thành thử anh em ký séc để hết đồ thờ cho cô. Cô với ba thằng Phát là vợ chồng thiệt nhưng tới giao thừa thì mệnh ai người nấy đón. Cô làm sẵn đồ cúng bên nhà nội rồi mười giờ đêm cô về nhà ngoại. Phát ở nhà dặn nó đốt nhang, đốt đèn tiếp ba. Nồi niêu cô soạn sẵn hết rồi cô về nhà ngoại, lo đón giao thừa nhà ngoại.

Cô và ba thằng Phát không có quen hay tìm hiểu gì nhau, người ta làm mai mà đến với nhau. Nhưng về ở với nhau rồi mới yêu nhau đó con.

Ba thằng Phát trầm cảm, bác sĩ cũng bảo phải giúp ba nó khôi phục ký ức, rồi thường xuyên rủ ổng đi chơi, chứ không là ổng cũng im lìm hoài, không nói chuyện gì hết trơn. Cô sợ ổng tự kỷ nên nhiều khi cô rủ đi giải khuây cho ông không nhớ chuyện của thằng Phát. Chiều nào cũng rủ "đi chơi không, hai đứa mình đi chơi" hay "đi ăn kem không, tối em chở anh đi ăn kem", rủ như rủ tình nhân vậy con. Toàn cô chạy xe chứ chú không có chạy đâu.

Nhiều khi tuần bảy ngày là cô đưa ông đi chơi hết năm ngày".

Không mất nhiều thời gian để ba mẹ chấp nhận Phát, hoặc ít nhất Phát tin vậy. Nhưng "chấp nhận" là không đủ khi Phát cũng muốn ba mẹ hiểu những điều mình đang làm, như một cách để gắn kết gia đình với nhau. Mỗi khi có hoạt động trong cộng đồng Phát tham gia, cô Phượng cũng cố gắng kéo chồng đi xem bằng được.

"Năm ngoái cô mới rủ, "thôi đi chơi với con đi", ba đi chơi với con đi. Cô chỉ dám rủ ba nó đi dự hội thảo chứ không dám nói đi dự mấy cái đồng tính gì. Ông đi xong thì ông thấy thằng Phát nó múa trên sân khấu.

Ngày xưa ba của thằng Phát dạy bên nhà văn hoá. Ngày xưa con biết tầm năm 1986 - 1987 là ông dạy ở nhà văn hoá, vừa dạy nhảy đầm vừa múa, dẻo quẹo không con à. Tới khi ông cưới cô về, cô cũng không biết múa máy gì đâu. Ông dạy cô luôn nha, "Tôi hát bài ca, bài ca cây lúa". Cô nhớ hoài à, ông kêu cô cũng phải cầm kêu lúa giã như này này, như kiểu gặt lúa.

Nhìn thấy thằng Phát trên sân khấu, cô mới chỉ ông: "Đó, này nó giống ông đó, xưa ông hát cây lúa, ông múa trên sân khấu giờ con nó hát cây lúa". Thằng Phát nó có cái gen như ông. Thỉnh thoảng cô phải dặn thằng Phát rằng, con đi coi ca nhạc, con múa, con gửi qua cho ba con nha, đừng có im ru im rù. Nó gửi cho ba nó coi hay nó đăng lên Facebook là cô lại chỉ cho ba nó xem: "Này anh nhìn nó múa giống anh không. Tay chân anh cũng yểu điệu như con vậy. Ông yểu điệu ông có vợ có con, con ông yểu điệu rồi cũng sẽ có vợ có con". Cô cứ hay trêu ông như vậy.

Đó, từ đó ông mới im, mới chăm đi xem mấy chương trình của thằng Phát. Hôm vừa rồi ổng cũng mới đi về đó".

Phát kể rằng ba không bao giờ nói chuyện với em, mẹ kể thì em mới biết. Con trai thì đi làm từ sáng tới tối, khuya lắc khuya lơ mới về, ba thì im ru, thành thử lúc nào giữa ba và con trai cũng có một khoảng cách.

"Đợt vừa rồi em có làm một dự án chiếu phim cho quỹ toàn cầu, em cũng rủ ba với mẹ đi, từ đó hoạt động nào ba cũng đi. Em sẽ coi chương trình nào phù hợp với ba mẹ, nếu quỹ thời gian của ba phù hợp thì em sẽ rủ ba mẹ em đi.

Em cũng hay đi diễn sô ở chùa, em cũng đăng Facebook suốt. Mấy chị em trong nhà cứ kêu: "Má này đi diễn hoài, má này đi tối ngày".

Sau rất nhiều năm, cô Phượng không còn lấn cấn việc Phát là người đồng tính. Tiếng cô tâm sự như khắc khoải hơn trong không gian tĩnh mịch nơi xóm nhỏ.

"Chấp nhận chứ, không chấp nhận dễ gì mẹ con nói chuyện được với nhau, cũng mấy năm rồi mà con.

Thực sự dù cho người mẹ có khùng có điên, khi tỉnh tỉnh mê mê vẫn nhớ con. Mình bình thường mình la nó vậy thôi chứ mình không có bỏ con được. Cô nói sự thật đó thôi nha.

Nhiều hôm thằng Phát nó đi về trễ, mười một giờ khuya nó chưa về là ba nó lại gọi hỏi, bảo mấy nay thằng Phát đi tới mười một giờ chưa về. Ba nó không gọi mà để cô gọi. Cô bảo nó: "Đi tới khuya thì phải nói, để ở nhà ba trông".

Ba vẫn quan tâm đến Phát nhiều con ạ, chỉ là ba không nói trực tiếp ra thôi.

Ba nó không như những người đàn ông khác; thương cha, thương vợ, thương con nhưng không bộc lộ cảm xúc ra bên ngoài. Lúc nào ba nó buồn gì lại ngồi trầm tư một góc. Hai đứa nhà này, ba chưa bao giờ đánh một roi. Con hỏi thằng Phát mà coi. Ba mẹ la có, chửi có, nhưng không có đánh. Chửi cho nó biết đường về nhà chứ không chửi tầm bậy tầm bạ.

Ba mẹ nào mà không lo, không thương con hả con?".

***

"Sao cô lại nói Phát có gen bê đê như nhà nội?" - tôi hỏi cô Phượng.

> *"Cô thấy nhiều người rồi, sống với vợ ba năm, bảy năm gì rồi cũng bỏ. Bỏ đi theo trai con ạ.*
>
> *Cô có quen một người này là giám đốc, vẫn có vợ có con chứ không phải không đâu nha, nhưng cứ vô tiệc tùng say xỉn là hắn lại kêu: "Má ơi, bỏ vợ liền, đi kiếm trai không?". Nhưng người vợ vẫn chịu đựng và có con với nhau đó con; mà buồn lắm con ạ, chị vợ rầu lắm. Bình thường cô không bao giờ kể chuyện này cho Phát đâu".*

Phát kể tiếp chuyện.

> *"Họ không có nói ra đâu anh, vẫn có con và gia đình bình thường. Chú của em ở Tây Ninh, còn một chú nữa cũng trong gia đình, có vợ có con rồi nhưng vẫn bỏ vợ. Có chú nữa tới giờ cũng không có gia đình luôn, cũng giống em, lâu lâu dắt trai về nhà chơi. Chú cũng 35 - 40 rồi, không còn nhỏ nữa. Lâu lâu em về chú cũng hỏi: "Thế mày có giống tao không?", cứ giỡn giỡn vậy chứ em bảo cũng có."*

"Đấy, con thấy không, cái gen này của bên nội nó chứ bên ngoại không có" - cô Phượng ngắt lời.

> *"Bên phía nhà nội nó, chú Tám là em ông nội nó cũng có một nhỏ con gái, có chồng rồi bỏ, đi nuôi một con nhỏ kia, nói chứ nóng ruột luôn. Ngày xưa đi học có chồng kia đàng hoàng, giờ thôi chồng rồi, giờ về nuôi gái. Giờ nuôi con nhỏ đó. Nó nhỏ tuổi hơn không nói, con nhỏ nó nuôi xấp xỉ bằng tuổi cô. Đó là một. Con kia nó đeo vàng một khúc này, còn con nhỏ nhà mình không có đeo gì luôn, chân đen thui thùi lùi."*

"Kiểu thương bồ mình á anh, thương mà có thể hy sinh mọi thứ cho người ta." - Phát tặc lưỡi.

"Cô Phượng mong gì cho cuộc sống này của Phát?".

Cô Phượng nhìn con trai rồi nói.

> *"Cô chẳng ép nó phải lấy vợ như mấy người ta, nó lấy ai cũng được, miễn là cuộc sống của nó hạnh phúc. Cô chỉ lo khi trở về già không có con, không có cái. Hai người sống chung với nhau chăn gối tới già cũng gọi là hạnh phúc, nhưng có đứa con trong nhà cũng vui hơn".*

"Ý Phát thì sao?" - tôi hỏi.

"Em muốn tìm người sống chung rồi đi xin con nuôi ở trại trẻ mồ côi" - Phát ngập ngừng, ra điều dò ý mẹ đang ngồi cạnh.

> *"Cái đó thì cô cũng không có nói được tại nãy cô cũng nói với con rồi, hai người sống chung mà đứa con thì cũng tốt. Cô cũng nói là kêu anh hai nó cưới vợ đi rồi sanh hai đứa con rồi thảy cho thằng này một đứa cho nó nuôi. Cô chọc chọc thằng lớn, đốc thúc cho thằng lớn lấy vợ, sinh hai - ba đứa con rồi cho Phát nuôi một đứa.*
>
> *Chuyện con nuôi cô cũng không có cấm, sống ở đây cô cũng thấy nhiều hoàn cảnh khác nhau. Cô đi thu truyền hình cáp mười một năm nên cô hay nói chuyện với mọi người. Có người con để thì nuôi mà con nuôi nó quậy, chẳng biết như nào là tốt hay không tốt. Cuộc sống này nó tùy duyên thôi, có phước thì hưởng phước, đâu có nói trước được gì. Chứ cô cũng không bắt buộc thằng Phát phải sinh con với ai.*
>
> *Chẳng lẽ giờ cô kêu nó sinh đứa con rồi nuôi đi. Sinh về con mình nhiều khi nó mần không đủ cho nó ăn nữa, giờ bỏ thằng nhóc lăn lóc thì chết mẹ người ta. Không có được. Thôi thì cứ đi theo chiều gió rồi mình tính tiếp, chứ cô không có ép nó".*

Chuyện con cái là chuyện của tương lai xa, còn trước mắt cô Phượng mong Phát sẽ hoàn thành nốt việc học ở trường đại học để lấy cái bằng. Phát kể còn nợ cái bằng tiếng Anh nên chưa ra trường được. Hồi thi đại học, Phát muốn học hướng dẫn viên

du lịch nhưng tiền học cao, học phí đắt. Năm đó, Phát đậu hết các nguyện vọng, từ Sài Gòn đến Cần Thơ đến An Giang nhưng cũng phải gác lại ngành học mong muốn, chọn học sư phạm ngữ văn ở An Giang.

"Học xong năm nhất em đã định bỏ rồi nhưng mẹ cứ khóc lóc mãi nên em cũng ráng học cho xong, lấy xong cái bằng cho mẹ vui lòng nhưng giờ còn vướng cái bằng tiếng Anh anh ạ, kẹt không có thời gian học rồi kẹt cả tiền học nữa. Từ hồi em đi học đại học em không có xin tiền ba mẹ, toàn tự đi làm kiếm tiền chứ ba mẹ chỉ lo một phần kinh phí phụ em thôi." - Phát kể. "Mẹ đâu biết lấy cái bằng đại học xong rồi còn nhiều thứ khác phải lo, chứ đâu phải cầm tấm bằng đại học xong rồi sẽ có việc đâu".

Ước nguyện của cô Phượng là Phát có công việc ổn định, làm kinh doanh hay làm gì cũng được, thay vì cứ phải long đong lận đận nay làm nghề này, mai làm nghề kia. Có sẵn căn nhà mặt tiền, cô Phượng cũng khuyên phát mở một cửa hàng hay quán xá gì đó, thỉnh thoảng Phát có đi chương trình hay đi đâu thì cô hay chú còn ở nhà đỡ đần, quán xuyến giúp công việc.

"Dù ba mẹ không lên tiếng nhưng người ta vẫn đứng sau lưng dòm công việc phụ được, ý cô là vậy thôi.

Cô cũng nói, ở nhà nội thì ở mặt tiền, ở nhà ngoại thì ở trong đường hẻm. Thằng nào muốn ở đất rộng mênh mông thì ở nhà ngoại trong đường hẻm; ở nhà nội đất chật hẹp nhưng có giá trị. Thằng ở nhà nội đường lớn thì phải trả ba mươi phần trăm giá trị cổ phần cho thằng ở trong nhà nhỏ đường hẻm. Thằng ở kia cúng nội, thằng trong nay cúng ngoại. Cô cũng không bắt buộc thằng Phát phải cúng nội hay anh hai nó phải cúng ngoại. Hai đứa ở đâu thì tự thỏa thuận nhưng không có được bán, phải để dành thờ cúng. Phát muốn mở buôn bán hay kinh doanh gì thì có sẵn nhà nội ở đường lớn đấy, ngay mặt quốc lộ. Nhưng anh lớn giành nhà nội rồi, thằng này nó chưa biết giành".

Gần cái tuổi thất thập cổ lai hy, cô Phượng biết một ngày nào đó mình cũng sẽ phải dựa vào con, trẻ cậy cha, già cậy con. Phát ổn định được công việc cuộc sống, cô cũng yên tâm phần nào.

"Cô bảo Phát rằng: "Bây giờ thì coi như mẹ không có lương hưu, toàn mua đứt bán đoạn thôi à, ba có lương hưu ba ở nhà cũng có tiền ba ăn. Còn mẹ khi về già mẹ tiền đâu mẹ ăn, không lẽ giờ mẹ đi cầm cọc vé số mẹ bán, ròng rã trên đường. Bây giờ mẹ còn sức khoẻ ngày nào mẹ cày ngày đấy mẹ không cần tiền của con, nhưng khi về già mẹ sẽ cần tiền của con. Giờ tụi con bấp bênh như vậy thì con lấy tiền đâu ra nuôi mẹ?".

Về phần mình, Phát cũng đã có những dự định cụ thể cho tương lai.

"Nói chung em cũng có kế hoạch qua Tết tích góp rồi mở một cửa hàng nho nhỏ gì đó em làm. Mẹ em thấy em bay nhảy nên cũng lo, mà mấy cái đó em làm cũng trang trải cho cuộc sống của em được hết chứ cũng không phải chơi bời gì.

Ra Tết em định hợp tác với bà chị mở một chỗ gội đầu với mát-xa cho người trong cộng đồng. Ở Long Xuyên chỗ em, nhiều tiệm gội đầu người ta không có nhận nhân viên nam. Người ta sợ nhân viên gội đầu mà là nam, họ sờ mó này nọ. Em cũng nghĩ mình làm việc chân chính mà chứ có làm gì đâu, em cũng là người trong cộng đồng chứ đâu phải nam giới bình thường. Em đi lại mấy tiệm họ đều không nhận, bốn - năm tiệm lận. Em với một bà chị chơi chung nhóm mới nhận ra vậy.

Bây giờ em đang đi học nghề nhờ học bổng của quỹ Save the Children đó anh. Học bổng cho tỉnh An Giang mấy suất học bổng học nghề nên em đăng ký. Nó cũng trùng khớp với ý tưởng em đang muốn làm trong tương lai gần nên em thích lắm.

Em tính nếu chỗ em đang học nghề mà nhận em lại làm thì chắc em ở lại làm luôn. Mở tiệm nó có chi phí mà em sợ bị nợ, thà làm công một tháng 5 - 7 triệu rồi thêm tiền boa tiền tip cũng 8 - 9 triệu anh ạ, có khi hơn. Lâu dài em tích góp rồi em tách ra làm riêng sau, không qua Tết thì cũng phải vài năm tới cũng được".

Nghe kế hoạch của con trai, cô Phượng cũng thấy yên tâm. Làm nghề gì với cô không quan trọng, miễn là công việc chân chính. Người mẹ chỉ mong con ổn định để không phải vất vả, không phải rày đây mai đó. Chuyện gia đình đã yên, ba mẹ cũng chấp nhận, tính sao tương lai cho đặng nữa là mọi người cũng yên lòng.

***

Gần mười giờ tối, tôi rời căn nhà nhỏ trong hẻm, để cô Phượng có thời gian nghỉ ngơi trước khi bắt đầu một buổi sớm như thường nhật vào lúc năm rưỡi sáng. Trước khi về, cô Phượng nhắn nhủ.

> *"Con viết thành sách phải không? Vậy viết giúp cô rằng mong sao cho ba mẹ nào cũng chấp nhận con cái, rồi nhà nước nhanh chóng cho chúng nó làm đám cưới được. Cô ít chữ, nói năng lòng vòng nhưng cô mong thằng Phát được hạnh phúc, có cuộc sống ổn định. Nó thích ai cũng được, miễn là cuộc sống của nó ổn định là cô mừng rồi. Ba mẹ chấp nhận con, thương con thì con cái mới thoải mái mà sống được, rầy la chúng nó hoài cũng đâu có được gì đâu phải không con?".*

Một người mẹ mong con hạnh phúc, còn cần câu từ gì đẹp hơn nữa khi nguyện ước đó đã là điều đẹp đẽ, ý nghĩa nhất với các con?

CÓ THỂ BẠN CHƯA BIẾT

Tại sao con tôi lại thích người cùng giới?

Các phụ huynh thường đặt câu hỏi này, vì một số lý do: họ hụt hẫng vì mất đi hình ảnh về đứa con; họ cảm thấy mình đã làm sai điều gì đó; họ cảm thấy một ai đó đã "dẫn dắt" con họ thành đồng tính/ song tính; hoặc họ tự hỏi có một yếu tố sinh học nào dẫn đến việc đồng tính/ song tính hay không.

Một vài phụ huynh phản ứng lại bằng cách phủ nhận, giận dữ, đau buồn. *"Tại sao điều này lại xảy ra với gia đình tôi?".* Đây là một phản ứng tự nhiên của con người với sự tổn thương, bạn đang cố vượt qua việc mất đi *hình ảnh* về đứa con. Bạn có thể nghi ngờ rằng con bạn đã bị một người nào đó dụ dỗ vào đồng tính. Đó là một sự hiểu sai rất phổ biến rằng đồng tính, song tính là "phong trào". Không ai "làm" cho con bạn đồng tính, song tính cả. Con bạn có thể đã có một quãng thời gian dài cảm nhận về sự "khác biệt" – ***không ai hay nhóm người nào "thay đổi" con bạn cả.***

Những phụ huynh khác nghĩ rằng quá trình mang thai hay nuôi dưỡng chính là nguyên nhân làm cho con họ đồng tính. Có một thời gian, các nhà tâm lý học và tâm thần học đã bàn luận về những lý thuyết về việc đồng tính là do quá trình nuôi dưỡng – vai trò của bố lấn át, hay vai trò của mẹ lấn át – hoặc do sự thiếu vắng của cha hoặc mẹ trong gia đình. Những lý thuyết đó đã không còn được chấp nhận bởi những nhà tâm lý và tâm thần học, và một trong những công việc của Trung tâm ICS là xóa bỏ những quan niệm và hiểu lầm đó ra khỏi nhận thức của mọi người.

Người đồng tính, song tính có ở mọi hoàn cảnh gia đình. Một vài người chịu ảnh hưởng nhiều từ người cha, một số khác chịu ảnh hưởng nhiều từ mẹ. Một vài người là con một, con út, con giữa, con cả. Một số có anh hoặc chị cũng là người đồng tính, song tính, một số khác lại không.

Nhiều bậc phụ huynh tự hỏi không biết có yếu tố về gen, hoóc-môn hay di truyền nào đã tác động tới con mình hay không. Trong những nghiên cứu về đồng tính và gen, không có nghiên cứu nào kết luận được về "nguyên nhân" của đồng tính, song tính, ***cũng như*** dị tính. Chính vì vậy, chúng tôi khuyến khích bạn hãy tự hỏi tại sao phải cố gắng đi tìm nguyên nhân, khi mà đồng tính, song tính đã được chứng minh là một điều hoàn toàn tự nhiên và tích cực thuộc về con người.

Liệu tình thương dành cho con bạn có dựa vào việc tìm ra một lời lý giải hay không? Có bao giờ chúng ta hỏi tại sao chúng ta lại thích người khác giới? Hãy nhớ rằng người đồng tính, song tính hiện diện ở mọi ngõ ngách của cuộc sống, mọi nền văn hóa, tôn giáo, sắc tộc. Vì vậy, tất cả những người đồng tính, song tính, cũng giống như người dị tính, đều rất khác nhau và có những đặc điểm về xu hướng tính dục cũng khác nhau. Mặc dù chúng ta có thể vẫn tò mò, thắc mắc, nhưng việc tìm hiểu nguyên nhân thật ra không quan trọng bằng việc làm thế nào để giúp đỡ và yêu thương con cái hơn.

Tôi có nên đi tư vấn tâm lý không?

Nếu bạn đi tư vấn với hy vọng để thay đổi con bạn, thì điều này là vô nghĩa. Đồng tính không phải là một "bệnh" để có thể "chữa trị" – đồng tính là một sự tồn tại hoàn toàn tự nhiên.

Năm 2022, Bộ Y tế Việt Nam đã ban hành công văn quán triệt các cơ sở khám, chữa bệnh trên toàn quốc "không coi đồng tính, song tính, chuyển giới là một bệnh". Nhưng cũng có những trường hợp hữu ích nếu người tư vấn có kinh nghiệm trong lĩnh vực gia đình và xu hướng tính dục. Bạn có thể nói chuyện về những cảm giác của bạn và làm sao để vượt qua chúng. Có thể bạn và con bạn cần một người thứ ba để có thể nói chuyện với nhau. Hoặc bạn nhận thấy rằng con bạn đang tự cô lập bản thân và cần sự giúp đỡ.

Người đồng tính thường có những vấn đề với việc tự chấp nhận bản thân và xu hướng tính dục của mình. Trong những trường hợp như vậy, sự từ chối bản thân có thể là một trạng thái cảm xúc nguy hiểm, gây ảnh hưởng đến tâm lý và sức khỏe của người đồng tính.

Trong trường hợp đó, bạn có thể nói chuyện với những bố mẹ khác cũng có con đồng tính. Một nhà tư vấn tâm lý cũng có thể giúp bạn cảm thấy tự tin hơn, và trong một chừng mực nào đó, sự tự chủ có thể là điều mà bạn cần trước tiên. Tuy nhiên cần lưu ý không phải nhà tư vấn tâm lý nào cũng được cập nhật kiến thức và kỹ năng về đồng tính. Nếu cảm thấy ý kiến tư vấn mang tính chủ quan, áp đặt, hãy chủ động ngừng việc tư vấn lại, vì nó có thể gây tác hại hơn là có ích.

Những tài liệu khoa học của các tổ chức chính thống cũng là một nguồn tham khảo thông tin bạn nên tìm hiểu. Ngoài ra các nhân viên, chuyên gia ở những tổ chức này cũng có thể giúp bạn tìm được nguồn thông tin và hỗ trợ phù hợp nhất với gia đình bạn.

"...không phải nhà tư vấn tâm lý nào cũng được cập nhật kiến thức và kỹ năng về đồng tính".

Liệu có cách nào "chữa trị" cho con tôi không?

Vì đồng tính, song tính không phải là "lựa chọn", nên bạn không thể "làm đổi ý con bạn" được nếu nó là người đồng tính hay song tính, dù ở một số nơi, người ta vẫn hay nói về "cách chữa trị" hay một "phương pháp" nào đó. Thực tế là, những phương pháp trên đều bị các tổ chức y tế uy tín phủ nhận và đã được chứng minh là không có tác dụng, thậm chí tác động tiêu cực làm người đồng tính, song tính trở nên trầm cảm, căng thẳng.

Có một vài điều bạn cần biết:

- Vào năm 1990, *Hiệp hội Tâm lý học Hoa Kỳ* khẳng định rằng những bằng chứng khoa học đã cho thấy những liệu pháp chữa trị là không có tác dụng và có thể còn gây hại.

- Vào năm 1990, *Tổ chức Y tế thế giới (WHO)* đã loại đồng tính ra khỏi chương Bệnh rối loạn tâm thần và Hành vi trong Danh sách các bệnh quốc tế (ICD).

- Vào năm 1998, *Hiệp hội Tâm thần học Hoa Kỳ* phản đối những liệu pháp chữa trị, nhấn mạnh rằng "tâm thần học đã chứng minh rằng ***việc cố gắng tác động để thay đổi xu hướng tính dục con người là vô ích.*** Tuy vậy, những hiểm họa tiềm ẩn của nó thì lại rất lớn, bao gồm trầm cảm, căng thẳng và các hành vi tự hủy hoại bản thân...".

• Vào năm 2012, bác sĩ tâm thần học nổi tiếng Robert Spitzer lên tiếng rút lại nghiên cứu của ông năm 2001 về hiệu quả chữa trị đồng tính thành dị tính và xin lỗi cộng đồng đồng tính. Cùng với sự kiện này, chứng cứ khoa học duy nhất mà những người muốn "chữa trị đồng tính" thường dựa vào, nay đã không còn nữa.

• Tính đến tháng 2/2020, đã có ít nhất 35 quốc gia và vùng lãnh thổ cấm các liệu pháp "chữa trị" đồng tính.

• Năm 2022, Bộ Y tế Việt Nam đã ban hành công văn quán triệt các cơ sở khám, chữa bệnh trên toàn quốc ***"không coi đồng tính, song tính, chuyển giới là một bệnh".***

Chúng tôi tin rằng việc đưa ra những thông tin khoa học đúng đắn và ý kiến của các chuyên gia có uy tín tới mọi người là rất quan trọng. Những thông tin phi khoa học hoặc không được kiểm chứng phải được loại bỏ dần dần cùng với việc xóa bỏ định kiến trong xã hội.

LẮNG NGHE CẢM XÚC

PHỤ LỤC 1:
TÀI LIỆU, TƯ LIỆU THAM KHẢO

1. LỜI MẸ KỂ
Câu chuyện của những người mẹ có con là người đồng tính,
song tính và chuyển giới

2. NHỮNG ĐỨA CON CỦA CHÚNG TA
Hỏi – đáp dành cho phụ huynh của người đồng tính, song tính

3. NHỮNG ĐỨA CON CỦA CHÚNG TA
Hỏi – đáp dành cho phụ huynh của người chuyển giới

4. NÓI VỀ MÌNH
Những gợi ý về quá trình công khai của người đồng tính

PHỤ LỤC 2:
DANH SÁCH CÁC TỔ CHỨC, HỘI NHÓM CỦA CỘNG ĐỒNG ĐỒNG TÍNH, SONG TÍNH, CHUYỂN GIỚI (LGBT) VÀ HỖ TRỢ NGƯỜI LGBT

TRUNG TÂM ICS
Tổ chức bảo vệ và thúc đẩy quyền của người đồng tính, song tính và chuyển giới tại Việt Nam.

Email: info@ics.org.vn
Website: www.ics.org.vn
Số điện thoại: (+84)028 3620 6797
Facebook: facebook.com/icsvn

VIỆN NGHIÊN CỨU XÃ HỘI, KINH TẾ VÀ MÔI TRƯỜNG (iSEE)
Viện iSEE là tổ chức hoạt động vì quyền của các nhóm thiểu số trong xã hội, nhằm hướng đến một xã hội công bằng, tự do và khoan dung, nơi các giá trị nhân bản được tôn trọng.

Email: isee@isee.org.vn
Website: isee.org.vn
Số điện thoại: (+84)024 6273 7933
Facebook: facebook.com/iseevn

IT'S T TIME
Là tổ chức cộng đồng hoạt động vì quyền và lợi ích của người chuyển giới, đa dạng giới.

Email: itsttime.vn@gmail.com
Website: itsttime.vn
Số điện thoại: (+84)0986 094 708
Facebook: facebook.com/ITSTTIMEVN

DOANH NGHIỆP XÃ HỘI HẢI ĐĂNG
Doanh Nghiệp Xã Hội (DNXH) Hải Đăng là tổ chức được dẫn dắt và vận động cho Quyền, Công bằng, Sức khỏe và sự Phát triển của cộng đồng LGBTI+ tại Việt Nam từ năm 2004. Hải Đăng làm việc thông qua trao quyền và xây dựng năng lực cho cộng đồng để lên tiếng và vận động cho Quyền dựa trên bằng chứng, cung cấp các dịch vụ chăm sóc sức khỏe để nâng cao Sức khỏe toàn diện của cộng đồng, đồng thời huy động một cộng đồng bao trùm, gắn kết và Phát triển để đảm bảo không ai bị bỏ lại phía sau.

Email: lighthouse.vietnam@gmail.com
Website: www.lighthousevietnam.org
Số điện thoại: (+84)024 7308 3838
Facebook: facebook.com/lighthousesocialenterprise

HANOI PRIDE
Hanoi Pride là sự kiện cộng đồng thường niên lớn nhất tại Việt Nam. Bắt đầu từ năm 2012 cho tới nay Hanoi Pride đã trở thành sự kiện thường niên được mong đợi nhất đối với cộng đồng LGBTIQ+ và người ủng hộ bởi quy mô, tính kế thừa và sự đa dạng trong các hoạt động.

Email: contact@hanoipride.vn
Website: www.hanoipride.vn
Số điện thoại: (+84)0942 169 312
Facebook: facebook.com/hanoipride.vn

PFLAG SÀI GÒN
Được thành lập từ tiền thân là PFLAG Việt Nam, PFLAG Sài Gòn được tạm dịch là "Hội cha mẹ người thân và bạn bè của cộng đồng LGBTQIA+ tại Sài Gòn".

Số điện thoại: (+84)0776 931 879
Facebook: facebook.com/groups/pflagsaigon

TRUNG TÂM NGHIÊN CỨU VÀ ỨNG DỤNG KHOA HỌC VỀ GIỚI – GIA ĐÌNH – PHỤ NỮ VÀ VỊ THÀNH NIÊN (CSAGA)
CSAGA là một tổ chức khoa học - công nghệ tư nhân hoạt động nhằm hỗ trợ và truyền cảm hứng cho phụ nữ và trẻ em hướng tới cuộc sống hạnh phúc, không có bạo lực giới.

Email: csaga@csaga.org.nn
Website: www.csaga.org.vn
Số điện thoại: (+84)024 3754 0421
Facebook: facebook.com/CsagaVietnam

TRUNG TÂM HỖ TRỢ SÁNG KIẾN PHÁT TRIỂN CỘNG ĐỒNG (SCDI)
Là một tổ chức khoa học công nghệ hoạt động không vì lợi nhuận, được thành lập bởi Liên hiệp các Hội Khoa học và Kỹ thuật Việt Nam, hoạt động nhằm thúc đẩy hòa nhập xã hội.

Email: scdi@scdi.org.vn
Website: www.scdi.org.vn
Số điện thoại: (+84)024 3572 0689
Facebook: facebook.com/SCDIVietnam

CỔNG THÔNG TIN HỢP NHẤT KIẾN THỨC & TÀI LIỆU VỀ LGBTI CỦA VIỆT NAM

Website: www.thuvien.lgbt

NHÀ XUẤT BẢN GIAO THÔNG VẬN TẢI
Số 8 Tăng Bạt Hổ, Phường Phạm Đình Hổ, Quận Hai Bà Trưng, TP. Hà Nội
ĐT: 024.39423346 – 39424620 * Fax: 024.38224784
Website: www.nxbgtvt.vn * Email: nxbgtvt@fpt.vn

CHI NHÁNH NHÀ XUẤT BẢN GIAO THÔNG VẬN TẢI
180/45/38 Nguyễn Hữu Cảnh, Phường 22, Quận Bình Thạnh, TP. Hồ Chí Minh

CHỊU TRÁCH NHIỆM XUẤT BẢN, NỘI DUNG:
Giám đốc, Tổng biên tập: NGUYỄN MINH NHẬT

Biên tập: Trần Anh Thu
Thiết kế & trình bày: Nguyễn Trung Tú

ĐỐI TÁC LIÊN KẾT: CÔNG TY TNHH TƯ VẤN VÀ ĐÀO TẠO ICS
ĐỊA CHỈ: Lầu 1, 94-96 Nguyễn Văn Thương, Phường 25, Quận Bình Thạnh, TP. Hồ Chí Minh

---

In: 200 cuốn, khổ:17 x 21 cm, tại CÔNG TY TNHH MTV DỊCH VỤ XUÂN THỦY.
Địa chỉ: 213 Nguyễn Văn Cừ, Phường 4, Quận 5, Thành phố Hồ Chí Minh.
Số xác nhận đăng ký xuất bản: 1283-2025/CXBIPH/2-18/GTVT
Mã số sách tiêu chuẩn quốc tế - ISBN: 978-604-76-3103-2
Quyết định xuất bản: Số 11 LK/QĐ-XBGT ngày 25 tháng 04 năm 2025
In xong nộp lưu chiểu năm 2025.

ISBN: 978-604-76-3103-2

Sách không bán